

Հավելված N 1
Հայաստանի Հանրապետության տարածքային
կառավարման նախարար, փոխվարչապետի
2013 թվականի փետրվարի «26»-ի N 25-Ա հրամանի

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ
2010-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ
ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ**

2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. [ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ](#)
2. [ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ](#)
3. [ԱՂՔԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՂԹԱՀԱՐՄԱՆՆ ՈՒՂԴՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄԸ](#)
4. [ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ](#)
5. [ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ](#)
  - 5.1. Կրթություն
  - 5.2. Մշակույթ, սպորտ և երիտասարդություն
  - 5.3. Առողջապահություն
  - 5.4. Սոցիալական պաշտպանություն, երեխաների իրավունքների
  - 5.5 պաշտպանություն
6. [ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ](#)
7. [ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ](#)
8. [ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ](#)
9. [ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅՈՒՆ](#)
10. [ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ](#)
11. [ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ](#)
12. ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
  - 12.1. Տարածքային կառավարում
  - 12.2. Տեղական ինքնակառավարում
  - 12.3. Քաղաքացիական հասարակություն
13. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻՑ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
14. ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ
15. ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄԸ
16. [ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ \(ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԵՆՔ\)](#)

1. ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ԱԱՌ	Ազգային անվտանգության ռազմավարություն
ԱԱՀՀՀ	Առավել աղքատ համայնքների համալիր հետազոտություն
ԱԽ	Աշխատանքային խումբ
ԱՄԳ	Աղքատության մասնակցային գնահատում
ԱՎԾ	Ազգային վիճակագրական ծառայություն
ԳԷՖ	Գլոբալ էկոլոգիական ֆոնդ
ԵՄ	Եվրամիություն
ԿԶԾ	Կայուն զարգացման ծրագիր
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ՄԱԿ ԶԾ	ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիր
ՄԺԾԾ	Միջին ժամկետ ծախսային ծրագիր
ՄԱՄՀ	Մարդկային աղքատության մոդիֆիկացված համաթիվ
ՄԱԿ ՀՊԾ	ՄԱԿ-ի համաշխարհային պարենի ծրագիր
ՄԶԱՀ	Մարդկային զարգացման ազգային հետազոտություն
ՄԶԳ	Միջազգային զարգացման գործակալություն
ՄԶՄԿ	Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն
ՄՄՈՒՀ	Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություն ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական
ՄԶԾ	զարգացման ծրագիր
ՄՎ	Մոնիտորինգ և վերլուծություն
ՆԴՀ	Նախադպրոցական հաստատություն
ՍԾՏԳ	Սոցիալական ծառայության տեղական գրասենյակ
ՏԱՊ	2013 թվականի տարեկան աշխատանքային պլան
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմին
ՓՄԶ	Փոքր և միջին ձեռնարկություններ
ՓՄԶ ԶԱԿ	Փոքր և միջին ձեռնարկությունների զարգացման ազգային կենտրոն

2. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2009 թվականի հունիսի 26-ի N782-Ն որոշմամբ հաստատվեց Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագիրը: Որոշման 3-րդ կետով Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզպետին հանձնարարվել է մինչև յուրաքանչյուր տարվա փետրվարի 10-ը մշակել ՄՁԾ տարեկան աշխատանքային պլանը և այն ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետության փոխվարչապետ, Հայաստանի Հանրապետության տարածքային կառավարման նախարարին՝ հաստատման (1-ին ենթակետ), ինչպես նաև որոշմամբ հաստատված ծրագրի իրականացման ամբողջ ընթացքում ապահովել համայնքների, հասարակական կազմակերպությունների և անկախ փորձագետների ակտիվ մասնակցությունը (2-րդ ենթակետ):

Սույն տարեկան աշխատանքային պլանը կազմվել է ի կատարումն ՀՀ կառավարության 2009 թվականի հունիսի 26-ի N782-Ն որոշման: Տարեկան աշխատանքային պլանի նպատակն է ապահովել տվյալ տարվա համար ՄՁԾ-ով նախատեսված միջոցառումների իրականացումը: ՏԱՊ-ն ամփոփում է պլանավորված միջոցառումները, արդյունքները և ֆինանսական ներդրումները:

Սույն տարեկան աշխատանքային պլանը կազմված է 2013 թվականի համար՝ Հայաստանի Հանրապետության 2013 թվականի հաստատված պետական բյուջեի և ՄՁԾ-ով նախատեսված միջոցառումների հիման վրա, ինչպես նաև հաշվի առնելով միջազգային և այլ կազմակերպությունների կողմից Սյունիքի մարզում 2013 թվականին նախատեսվող ներդրումային ծրագրերի վերաբերյալ մարզպետարանին տրամադրված տեղեկատվությունը:

ՏԱՊ-ի նպատակներն են.

- 1) Հնարավոր բոլոր ռեսուրսների համախմբումը ՄՁԾ-ով նախատեսվող 2013 թվականին իրականացվելիք միջոցառումների իրականացման համար
- 2) Նախատեսվող միջոցառումների շաղկապումը ՄՁԾ-ի արդյունքների հետ՝ «տրամաբանական հենքի» համակարգի օգնությամբ
- 3) Միջոցառումների իրականացման ցուցանիշների և արդյունքների ներառումը տրամաբանական հենքում
- 4) Հնարավորության դեպքում միջոցառումների իրականացման ժամկետների՝ ըստ եռամսյակների և դրանց իրականացման համար պատասխանատու կազմակերպությունների սահմանումը
- 5) Դեռևս ֆինանսական միջոցներով չապահովված միջոցառումների համար ֆինանսավորման ռազմավարությունների սահմանումը:

ՏԱՊ-ում ներկայացվում են 2013 թվականի այն միջոցառումները, որոնց իրականացման ընթացքին հետևելու է հիմնականում Սյունիքի մարզպետարանը, ինչպես նաև արձանագրվում են այն հիմքերը, որոնց վրա կառուցվելու են ՄՁԾ-ի իրականացման մոնիտորինգի աշխատանքները:

ՏԱՊ-ի բովանդակությունը կազմվել է համաձայն ՄՁԾ-ում տրված գլուխների: Նախատեսվող միջոցառումները ներկայացված են «16.Հավելվածներ

(տրամաբանական հենք)» բաժնում արձանագրված 2013 թվականի տարեկան աշխատանքային պլանով նախատեսված միջոցառումների տրամաբանական հենքում:

ՏԱՊ-ն ըստ ոլորտների կազմել են ՀՀ Սյունիքի մարզպետի 2009թ. փետրվարի 11-ի N25-Ա որոշմամբ ստեղծված ոլորտային աշխատանքային յոթ խմբերը, իսկ ՏԱՊ-ի իրագործմանը հետևելու են Սյունիքի մարզային զարգացման հանձնաժողովը, մարզի զարգացման ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման աշխատանքային խումբը:

ՏԱՊ-ի իրագործման ընթացքում ակնկալվում է 2013 թվականի կտրվածքով ստանալ հետևյալ հիմնական արդյունքները.

- 1) Մարզի տնտեսության աճի տեմպերի արագացում և դրա հիման վրա շոշափելի արդյունքների արձանագրում
- 2) Բնակչության եկամուտների աճ և մարդկային աղքատության կրճատում
- 3) Բնակչության զբաղվածության աճ և գործազրկության մակարդակի նվազում
- 4) Արդյունաբերության զարգացում
- 5) Գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացման ծավալների և ապրանքայնության մակարդակի բարձրացում
- 6) Մարզի բնապահպանական իրավիճակի բարելավում
- 7) Բնակչությանը տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների որակի և մատչելիության աստիճանի էական բարձրացում
- 8) Մարզային և համայնքային ենթակառուցվածքների զարգացում
- 9) Տարածքային կառավարման արդյունավետության բարձրացում
- 10) Մարզպետարանի կարողությունների ուժեղացում
- 11) Կառավարման արդյունավետության բարձրացում՝ օպտիմալ ապակենտրոնացում
- 12) Տեղական ինքնակառավարման մարմինների հնարավորությունների և լիազորությունների հիմնավորված ընդարձակում
- 13) Հանրային կառավարման համակարգում հրապարակայնության, թափանցիկության և հաշվետվողականության սկզբունքների արմատավորում
- 14) Քաղաքացիական հասարակության մասնակցային գործընթացի ակտիվացում, մարզային և համայնքային գործընթացներին բնակչության իրազեկվածության աստիճանի բարձրացում
- 15) Տեղեկատվության ազատության աստիճանի բարձրացում:

3. ԱՂՔԱՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՂԹԱՀԱՐՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄԸ

ՄԶԾ-ում բավարար կերպով տրված է աղքատության գնահատումը Սյունիքի մարզում և նախանշված են դրա հաղթահարմանն ուղղված միջոցառումները:

2013 թվականին նույնպես բնակչության բարեկեցության աճը և աղքատության դեմ ուղղված պայքարը կմնան որպես ՀՀ կառավարության և երկրի քաղաքացիական հասարակության կարևորագույն և հրատապ խնդիրներ:

ՄԶԾ-ով նախատեսված քաղաքականությունների փաթեթն ընդհանուր առմամբ ներառում է մարզի մասշտաբով նախանշված գերակա ուղղություններ, որոնք հիմնականում վերաբերում են կայուն տնտեսական աճի ապահովմանը, հանրային կառավարման բարեփոխումներին, մարդկային զարգացման հիմնախնդիրներին, հանրության մասնակցության ու մոնիտորինգի մեխանիզմների ներդրմանը: ՄԶԾ-ը, հիմք ընդունելով ԿԶԾ-ի սկզբունքներն ու ռազմավարությունը, նպատակ է հետապնդում բացահայտել մարզում աղքատությունը պայմանավորող հիմնական գործոնները, մարզի սոցիալ-տնտեսական զարգացման խոչընդոտները և դրանց հիման վրա նախանշել աղքատության հաղթահարման ռազմավարությունն ու համապատասխան միջոցառումները: 2013 թվականին աղքատության խնդիրները Սյունիքի մարզում կշարունակեն որոշակի լուծումներ ստանալ:

ՀՀ Սյունիքի մարզի աղքատության գնահատման վերլուծությունից բխող եզրահանգումների հիման վրա 2013 թվականի համար նախանշվում են մարզի տնտեսության հետևյալ գերակա ոլորտները, որոնց առաջանցիկ զարգացումը էապես կնպաստի եկամտային և մարդկային աղքատության հաղթահարմանը.

- 1) ՓՄՁ և մասնավոր հատվածի զարգացում
- 2) Սոցիալական ոլորտի ծառայությունների մատչելիության և որակի բարձրացում
- 3) Արդյունաբերության և էներգետիկայի զարգացում
- 4) Գյուղատնտեսության զարգացում
- 5) Բնապահպանական խնդիրների արդյունավետ լուծում
- 6) Զբոսաշրջության զարգացում
- 7) Քաղաքաշինական ծրագրերի իրականացում
- 8) Մարզային և համայնքային ենթակառուցվածքների կառուցում, բարելավում
- 9) Տարածքային կառավարման և տեղական ինքակառավարման արդյունավետ մեխանիզմների կիրառում
- 10) Արտակարգ իրավիճակներից բնակչության և տարածքների արդյունավետ պաշտպանություն:

4. ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության, ինչպես նաև մասնավոր հատվածի զարգացումը մարզում աղքատության կրճատման և տնտեսական զարգացման ամենակարևոր ուղղություններից մեկն է: Այս կապակցությամբ մարզում 2013թ. իրականացվող աշխատանքներն ըստ առանձին ուղղությունների և աջակցության ծրագրերի հետևյալն է.

- 1) Աջակցություն մարզի ՓՄՁ պետական աջակցության տարեկան ծրագրերի իրականացմանը
- 2) Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցություն
- 3) ՓՄՁ սուբյեկտների կողմից թողարկվող արտադրանքի (մատուցվող ծառայությունների) շուկաներ առաջնորդմանն աջակցություն
- 4) ՓՄՁ սուբյեկտներին գործարար տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն
- 5) Ուսուցողական աջակցության ծրագիր:

Այս նպատակներին հասնելու համար կարևորվում է ՓՄՁ ԶԱԿ-ի Սյունիքի մարզի ներկայացուցչությունների, մարզպետարանի, մարզի խորհրդի, մարզի տեղական ինքնակառավարման մարմինների անմիջական աջակցությունն ու մասնակցությունը գործընթացին:

Կարևոր է շեշտը դնել հատկապես ՓՄՁ աջակցության տարեկան պլանում գյուղական համայնքների շահառուների տեսակարար կշռի մեծացման վրա: Այս իմաստով առաջնային է մարզում ՓՄՁ ԶԱԿ ներկայացուցչությունների ավելացումը, որը խթան կհանդիսանա ՓՄՁ զարգացման համար:

Կարևորվում է նաև սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտներին օրենքներում կատարվող փոփոխությունների, արտաքին տնտեսական գործունեության իրականացման, հոսքագծերի և սարքավորումների ձեռքբերման, նորարարությունների և նոր տեխնոլոգիաների ներդրման, գործընկերների որոնման, ֆինանսական միջոցների ներգրավման և կառավարման, մտավոր սեփականության պաշտպանության, լիցենզավորման, ստանդարտացման, համապատասխանության հավաստման, գործարար և ներդրումային ծրագրերի մշակման, հաշվապահական հաշվառման, մաքսային ձևակերպումների ու հաշվետվությունների ներկայացման ուղղություններով անհրաժեշտ տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցության ցուցաբերումը:

Անհրաժեշտ է բարձրացնել գործարար ակտիվությունը մարզում բիզնես պլանավորման և կառավարման տարածաշրջանային հատուկ մոտեցումների կիրառման միջոցով՝ ներգրավելով այդ գործընթացներում ՏԻՄ-երին և համայնքների գործարար ներկայացուցիչներին:

Մարզի հիդրոէներգետիկ պոտենցիալի օգտագործմամբ 2013թ. նախատեսվում է կառուցել և շահագործել 6 նոր փոքր ՀԷԿ-եր և 2012թ.-ից սկսված ևս 3 ՀԷԿ-երի շինարարական աշխատանքները, որի համար կներդրվեն շուրջ 1.06 մլրդ դրամ գումարներ:

2013թ. մարզում միջազգային կազմակերպությունների և բանկերի միջոցներով նախատեսվում է իրականացնել 3.26 մլրդ դրամի վարկային ծրագրեր փոքր և միջին բիզնեսի և գյուղատնտեսության զարգացման նպատակով:

Սյունիքում ԵԱՀԿ գրասենյակի ներկայացուցչության կողմից մարզի տնտեսության զարգացման ոլորտում 2013թ. նախատեսվում է իրականացվել 28.6 մլն դրամի ծրագրեր:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	ՓՄՁ և մասնավոր հատված	0,0	4348600,0	4 348 600,0
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ			0,0
	բանկեր, վարկային և միջազգային կազմակերպություններ		3 288 600,0	3 288 600,0
	համայնքային բյուջե			0,0
	մասնավոր ներդրողներ		1 060 000,0	1 060 000,0

5. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ

5.1. Կրթություն

Ելնելով մարզում կրթության ոլորտի ներկա իրավիճակից՝ կրթության որակի և մատչելիության բարձրացումը դիտվում է որպես այս ոլորտի զարգացման գերակա նպատակ: Հատկապես ուշադրություն է դարձվելու միջնակարգ կրթության համակարգում տեղի ունեցող բարեփոխումներին, որոնք ուղղված են լինելու դպրոցների ապակենտրոնացմանն ու ժողովրդավարացմանը, կառավարման մեխանիզմների կատարելագործմանն ու թափանցիկության ապահովմանը, միջազգայնորեն ընդունված չափանիշներին հասնելու համար ուսումնական գործընթացը տեղեկատվական տեխնոլոգիաներով հագեցմանը: 2013 թվականի ընթացքում կրթության ազգային ինստիտուտի միջոցով կազմակերպվելու են ուսուցիչների ատեստացիա, դպրոցի տնօրենների հավակնորդների հավաստագրման վերապատրաստման դասընթացներ: Շարունակվելու են աշխատանքները հատուկ կրթական և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին հանրակրթական համակարգում ինտեգրելու ուղղությամբ: Հանրակրթական ոչ բոլոր դպրոցներում կան պայմաններ և հնարավորություններ հատուկ ուսուցման կարիք ունեցող երեխաներին ներառելու համար, որն էլ լուրջ խնդիր է մարզում աշխարհագրական տարածվածության պատճառով: 2013 թվականին նախատեսվում է մարզի ևս 2 դպրոց ընդգրկել ներառական ուսուցում իրականացնող դպրոցների ցանկում /Քաջարանի N 2 և Սիսինի N 5 հիմնական դպրոցներ/:

2013 թվականին ՄՁԾ-ով առաջարկվում է շարունակել դպրոցների և նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների վերանորոգման, տեխնիկական վերազինման և գույքի թարմացման միջոցառումները, ուսուցիչների և դաստիարակների մասնագիտական կարողությունների բարձրացման, դպրոցների՝ որպես ինքնակառավարման մարմինների ուժեղացման, նախադպրոցական և մասնագիտական կրթության զարգացման, մարզում մարզամշակութային կյանքի ակտիվացմանն ուղղված ծրագիրը:

Համաշխարհային բանկի վարկային ծրագրի շրջանակներում կշարունակվեն ուսուցիչների վերապատրաստման աշխատանքները, մեկ կամ մեկից ավելի թեմատիկ ուղղվածությամբ:

2013 թվականի պետական բյուջեով և Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի միջոցներով /ՀՄՆՀ/ մարզի կրթական 5 դպրոցների կառուցման, հիմնանորոգման և վերանորոգման համար նախատեսվում է 506.6 մլն դրամ, որից՝ 1) 98.2 մլն դրամ՝ «Շամբի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի կառուցում /կատարող ՀՄՆՀ/, 2) 97.7 մլն դրամ՝ «Ծղուկի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի հիմնանորոգման /կատարող ՀՄՆՀ/, 3) 89.6 մլն դրամ՝ «Գորայքի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի հիմնանորոգում /կատարող ՀՄՆՀ/, 4) 121.1 մլն դրամ՝ «Տաթևի միջն. դպրոց» ՊՈԱԿ-ի վերանորոգում /կատարող ՀՄՆՀ/, 5) 100.0 մլն դրամ՝ «Կապանի N 2 ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի կառուցում /ՀՀ պետական բյուջե/:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով կրթության ոլորտում 2013թ. ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով նախատեսվել էր իրականացնել կրթական օբյեկտների կառուցում ծրագրով 3 դպրոցների կառուցում,

գումարով՝ 300.0 մլն դրամ և կրթական օբյեկտների հիմնանորոգում ծրագրով 19 դպրոցների հիմնանորոգում, գումարով՝ 1098.5 մլն դրամ: Նշված ծրագրերից 2013թ. ՀՀ պետական բյուջեով և ՀՀ պետական բյուջեի վարկային ծրագրերով հաստատվել են 506.6 մլն դրամի ծրագրեր:

2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսվում են իրականացնել նաև ՄՁԾ-ով չնախատեսված միջոցառումներ միջազգային կազմակերպությունների և համայնքների կողմից: Մասնավորապես «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին 36.9 մլն դրամ գումարով նախատեսվում է իրականացնել նախադպրոցական և դպրոցական հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում և ուսուցողական ծրագրերի իրականացում:

Համայնքային բյուջեներով 2013թ. նախատեսվում է իրականացնել 2.0 մլն դրամի ներդրումներ:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Կրթություն	1 398 500,0	545 543,0	-852 957,0
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	1 398 500,0	506 600,0	-891 900,0
	սեփական միջոցներ	1 398 500,0	100 000,0	-1 298 500,0
	վարկային միջոցներ		406 600,0	406 600,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		36 943,0	36 943,0
	համայնքային բյուջե		2 000,0	2 000,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

5.2. Մշակույթ, սպորտ և երիտասարդության հարցեր

2013 թվականին մշակույթի, սպորտի և երիտասարդության բնագավառում մարզպետարանի գործունեությունը կնպատակաուղղվի մարզում պետական մշակութային քաղաքականության իրականացմանը, մարզի մշակութային դերի բարձրացմանը, մշակութային ու հոգևոր ժառանգության պահպանմանը, ազգային

արժեքների ու ավանդույթների վերականգմանն ու տարածմանը, պետական, ազգային ու այլ տոների, զանգվածային միջոցառումների կազմակերպմանը, թանգարանների, գրադարանների, մշակութային այլ օջախների նպատակային գործունեության ապահովմանը, կադրային քաղաքականության և մշակութային կրթության զարգացմանն ու առաջընթացին, հայ ընտանիքի բարոյական նորմերի պահպանմանը, մատաղ սերնդի հայեցի դաստիարակությանը, երիտասարդության շրջանում տարվող աշխատանքների աջակցմանն ու ակտիվացմանը: Տարվա ընթացքում մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կկազմակերպվեն և կիրականացվեն ազգային, պետական տոներին նվիրված միջոցառումներ, հոբելյաններ, տարելիցներ, փառատոներ, ցուցահանդեսներ, տոնախմբություններ, գիտաժողովներ, համերգային և թատերական ծրագրեր, սպորտային մրցումներ, հուշամրցաշարեր, առաջնություններ:

Մարզական և մշակութային միջոցառումների իրականացման նպատակով 2013թ. պետական բյուջեով նախատեսվում է 7,171 մլն դրամ գումարի մշակութային միջոցառումների իրականացում: Ակնկալվում է նաև այլ դոնորների մասնակցությունը միջոցառումների իրագործման գործում:

Անհրաժեշտ աշխատանքներ կիրականացվեն մարզի մշակույթի և սպորտային, մշակութային կրթական հաստատությունների աշխատանքների կազմակերպման, մշակութային և մարզական կառույցների վերանորոգման և համապատասխան գույքով ապահովման ուղղությամբ:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով մշակույթի ոլորտում 2013թ. ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով նախատեսվել էր իրականացնել մշակութային օբյեկտների հիմնանորոգում ծրագրով 6 մշակութային օբյեկտների հիմնանորոգում, գումարով՝ 395.5 մլն դրամ: Նշված ծրագրերից 2013թ. ՀՀ պետական բյուջեով և ՀՀ պետական բյուջեի վարկային ծրագրերով հաստատվել են 4 մշակութային օբյեկտի հիմնանորոգման և 1 օբյեկտի նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմման ծրագրեր 153.92 մլն դրամ գումարով:

2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսվում է իրականացնել նաև ՄՁԾ-ով չնախատեսված միջոցառումներ միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Մասնավորապես <<Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ>> ՄԲԿ-ի ծրագրով մարզի որոշ համայնքներում նախատեսվում է հիմնել խաղահրապարակներ, մարզադաշտեր, տեղադրել խաղասարքեր ներդնելով 21.7 մլն դրամ:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
-----	-------------------------------	--	-----------------------------------	----------------

1	2	3	4	5
	Մշակույթ և սպորտ	395 480,0	182 798,0	-212 682,0
	որից՝			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	395 480,0	161 098,0	-234 382,0
	սեփական միջոցներ	395 480,0	19 791,0	-375 689,0
	վարկային միջոցներ		141 307,0	141 307,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		21 700,0	21 700,0
	համայնքային բյուջե			0,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

5.3. Առողջապահություն

Ամբողջությամբ իրագործելով ՀՀ կառավարության քաղաքականությունը և 2013թ. ծրագրով նախատեսված միջոցառումները՝ ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանը ուշադրություն է դարձնելու մարզի տարածաշրջաններում գործող առողջապահական կառույցների համաչափ զարգացմանը, բնագավառում ֆինանսական միջոցների արդյունավետ օգտագործմանը, առողջության առաջնային պահպանման, մոր և մանկան առողջության, հիվանդանոցային և շտապ օգնության ծառայությունների որակի ու մատչելիության բարձրացմանը: Մասնավորապես, կարևորվելու են ընտանեկան բժշկության զարգացման, համակարգի ֆինանսավորման մեխանիզմների բարելավման, գյուղական բնակչության բուժօգնության բարելավման, հիվանդանոցային համակարգում պետական միջոցների արդյունավետ օգտագործման, մոր և մանկան առողջության պահպանման, իմունոկանխարգելման վերարտադրողական առողջության բարելավման, ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ի, բրուցելյոզի, տուբերկուլոզի, մալարիայի և այլ տարափոխիկ հիվանդությունների կանխարգելման ուղղություններն ու նրանց հակազդելուն ուղղված ազգային ծրագրերում մշակված միջոցառումների իրականացումը՝ ուշադրություն դարձնելով մարզային յուրահատկություններին:

2013 թվականին նախատեսվում է շարունակել նեոնատալ և մանկական հիվանդանոցային բուժօգնության արդիականացման գործընթացը, ինչպես նաև արտահիվանդանոցային և հիվանդանոցային բուժօգնության որակի նոր ցուցանիշների ներդրմանն ուղղված աշխատանքները:

Հաշվի առնելով մարզի առողջապահության ոլորտի ներկա իրավիճակը, մարզում բնակչության առողջական վիճակի բարելավման համար զարգացման գերակա նպատակ է համարվում բուժօժանայությունների որակի և մատչելիության բարձրացումը, որը ներառում է առողջության առաջնային պահպանման ծառայությունների բարելավում, արտահիվանդանոցային, հիվանդանոցային մասնագիտական բուժօգնության որակի և մատչելիության բարձրացում, շտապ օգնության ծառայության բարելավում, և առաջնային, և երկրորդային մասնագիտական բուժօգնություն ցուցաբերող հաստատությունների նյութատեխնիկական և կադրային ռեսուրսների բարելավում, ինչպես նաև համակարգի կառավարման բարելավմանն ուղղված բարեփոխումներ:

Պետության կողմից երաշխավորված անվճար բժշկական օգնության և սպասարկման շրջանակներում առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման հաստատված ծավալը կկազմի մոտ 1700.0 մլն դրամ, այդ թվում հիվանդանոցային բուժօգնության գծով՝ 800.0 մլն դրամ, արտահիվանդանոցային, հերիարտրիկ բուժօգնության գծով՝ 900.0 մլն դրամ:

ՀՀ Սյունիքի մարզի առողջապահական ընկերությունների կողմից ցուցաբերվող բժշկական ծառայությունների տեսակների ընդլայնման և որակի բարձրացման միջոցով ակնկալվում է ընկերությունների արտաբյուջետային հոսքերը ավելացնել մոտ 30.0 մլն դրամով:

ՀՀ առողջապահության նախարարության ԾԻԳ-ի կողմից վարկային ծրագրի շրջանակներում 2013 թվականին կմեկնարկեն «Կապանի ԲԿ» ՓԲԸ թերապևտիկ մասնաշենքի վերակառուցումը և «Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ» ՓԲԸ նոր մասնաշենքի կառուցումը, կավարտվի «ԶՊՄԿ» ՓԲԸ-ի միջոցներով վերակառուցված «Քաջարանի ԲԿ» ՓԲԸ հագեցումը ժամանակակից սարքավորումներով:

Միջազգային կազմակերպությունների, բարեգործական հիմնադրամների կողմից կիրականացվեն մի շարք ներդրումներ՝ հատկապես գյուղական ԱԱՊ կենտրոններում վերջիններիս նյութատեխնիկական ռեսուրսների բարելավման նպատակով:

Կադրային ռեսուրսների բարելավման, հատկապես մասնագետների հետբուհական շարունակական կրթման նպատակով կիրականացվեն նաև մի շարք կրթական և ուսուցողական ծրագրեր ինչպես պետական բյուջեից, այնպես էլ միջազգային կազմակերպությունների կողմից տրամադրված միջոցներով՝ մասնավորապես «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» կազմակերպության կողմից իրականացվելիք ներդրումներով:

«Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի» պետական նպատակային ծրագրի շրջանակներում կշարունակվի ԱԱՊ ոլորտում գործող բժիշկների և բուժքույրերի կրթումը:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով առողջապահության ոլորտում 2013թ. նախատեսվել էր իրականացնել 3 առողջապահական օբյեկտների հիմնանորոգում՝ 830.0 մլն դրամ, որից ՀՀ պետական բյուջեով՝ 330.0 մլն դրամ և միջազգային կազմակերպությունների և դոնորների միջոցներով՝ 500.0 մլն դրամ: Նշված ծրագրերից ՀՀ պետական բյուջեի վարկային միջոցներով 2013թ. նախատեսվում է իրականացնել 1 առողջապահական օբյեկտի կառուցման և 1-ի վերանորոգման աշխատանքներ՝ 1307.6 մլն դրամ գումարով:

2013թ. ՀՀ պետական բյուջեով կիրականացվի մոր և մանկան բժշկական ծառայության ծրագիր՝ 350.0 մլն դրամով:

2013թ. ՏԱՊ-ում չեն ներառվել պետության կողմից երաշխավորված անվճար բժշկական օգնության և սպասարկման շրջանակներում առողջապահական համակարգի ֆինանսավորման գումարը՝ 1.7 մլրդ դրամ:

2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսվում է իրականացնել նաև ՄՁԾ-ով չնախատեսված միջոցառումներ միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Մասնավորապես «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի ծրագրով մարզի համայնքներում նախատեսվում է բուժ. ամբուլատորիաների մասնակի վերանորոգում 22.3 մլն դրամ գումարով:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Առողջապահություն	3 790 059,9	1 679 915,0	-2 110 144,9
	որից՝			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	3 206 059,9	1 657 587,0	-1 548 472,9
	սեփական միջոցներ	3 206 059,9	350 000,0	-2 856 059,9
	վարկային միջոցներ		1 307 587,0	1 307 587,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	584 000,0	22 328,0	-561 672,0
	համայնքային բյուջե			0,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

5.4. Սոցիալական պաշտպանություն, երեխաների իրավունքների պաշտպանություն

2013թ. մարզում սոցիալական աջակցության հիմնական նպատակն է բավարարել կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված անձի հիմնական պահանջմունքները, ինչպես նաև օժանդակել նրանց սոցիալական, ֆինանսական խնդիրների լուծմանը: Այն կարող է իրագործվել սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ բնակչության իրազեկման բարձրացման, սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության միջոցառումների ընդլայնման, այդ կապակցությամբ սոցիալական ծառայություններ մատուցող պետական և ոչ պետական կառույցների համագործակցության, սոցիալական ծառայություններ մատուցող կադրերի շարունակական վերապատրաստման, սոցիալական ծառայության գործակալությունների նյութատեխնիկական բազայի բարելավման, ինչպես նաև սոցիալական ծառայությունների համակարգի կառավարման բարելավման միջոցով:

Մարզի գերակա խնդիրներից մեկը մնում է սոցիալապես անապահով խավի բնակարանային ապահովության խնդիրը: Անհրաժեշտ է աշխատանքներ իրականացնել մարզի տարածքում սոցիալական բնակարանային ֆոնդի ստեղծման և զարգացման ուղղությամբ, ինչը կխթանի սոցիալապես անապահով խավին բնակարանային ապահովության խնդրի լուծմանը:

Մարզի համար սոցիալական պաշտպանության բնագավառում կարևորվում է սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության ծառայությունների ընդլայնումը: Այդպիսի ծառայություններից են.

1. Ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման միասնական համակարգի կառուցվածքագործառնության մոդելի շրջանակներում միասնական ընդունարանների ստեղծումը
2. Բնակչության արդյունավետ զբաղվածության ապահովման համար պայմանների ստեղծումը և գործազուրկների մրցակցությունը բարձրացնելու նպատակով մասնագիտական ուսուցման ծրագրերի քանակի ավելացումը
3. Հաշմանդամների տվյալների տեղեկատվական բանկի և հանրապետական ցանցի ստեղծումը
4. Հաշմանդամների համար շրջակա միջավայրի մատչելիության ապահովումը
5. Միայնակ տարեցների և հաշմանդամների տնային սպասարկման համակարգի ընդլայնումը և նոր տեխնոլոգիաների ներդրումը
6. Փախստականներին հասարակությանը ինտեգրվելու, ինչպես նաև բնակարանով ապահովելու ծրագրերի իրագործումը
7. Մարզի սոցիալական ծառայության գործակալությունների նյութատեխնիկական պայմանների բարելավումը
8. ՀԿ-ների, ՏԻՄ-երի, ՍԾՏԳ-ների միջև տեղեկատվության փոխանակման, մարզի մակարդակով իրականացվող սոցիալական ծրագրերի համակարգման մեխանիզմների մշակումը և ներդրումը
9. Սոցիալական ծառայությունների բնագավառի մասնագետների շարունակական վերապատրաստումը
10. Դժվար իրավիճակում հայտնված երեխաներին ուղղված բազմաբնույթ ծառայությունների ապահովում:

Նշված միջոցառումների իրականացման համար ակնկալվում է պետության և դոնոր կազմակերպությունների աջակցությունը:

ՀՀ Այունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով սոցիալական ապահովության ոլորտում 2013թ. ՀՀ պետական բյուջեով նախատեսվել էր իրականացնել 13.7 մլն դրամի ծրագրեր: Նշված ծրագրերի դիմաց 2013թ. ՀՀ պետական բյուջեով հաստատվել են 22.5 մլն դրամի ծրագրեր:

2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսվում է իրականացնել նաև ՄՁԾ-ով չնախատեսված միջոցառումներ միջազգային կազմակերպությունների կողմից՝ 60.0 մլն դրամ:

Համայնքային բյուջեներով 2013թ. նախատեսվում է իրականացնել 1.0 մլն դրամի ներդրումներ:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Այունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Սոցիալական պաշտպանություն և երեխաների պաշտպանություն	13 730,0	83 500,0	69 770,0
	որից՝			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	13 730,0	22 500,0	8 770,0
	սեփական միջոցներ	13 730,0	22 500,0	8 770,0
	վարկային միջոցներ			0,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		60 000,0	60 000,0
	համայնքային բյուջե		1 000,0	1 000,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

6. ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ

ՀՀ Սյունիքի մարզում Արդյունաբերության և էներգետիկայի բնագավառում 2013 թվականին նախատեսվում է ստեղծել նոր ձեռնարկություններ՝ մարզի հիդրոէներգետիկ պոտենցիալի օգտագործմամբ, փոքր ՀԷԿ-եր կառուցելով և շահագործելով, հանքագործական արդյունաբերության զարգացմամբ, ինչպես նաև տեղական հումքի վերամշակման, սննդի արտադրության և մարզի թեթև արդյունաբերության (առկա պոտենցիալի օգտագործմամբ) ձեռնարկություններ վերաբացելով:

- 1) Արաքս գետի վրա նախատեսվում է կառուցել Մեղրիի ՀԷԿ-ը (մոտ 140 ՄՎտ հզորությամբ և շուրջ 800 մլն.կՎտ.ժ էլ.էներգիայի տարեկան արտադրությամբ): Հիդրոէլեկտրակայանի կառուցման ծրագիրը իրականացվում է Իրանի Իսլամական Հանրապետության (ԻԻՀ) հետ համատեղ: Ծրագրի ընդհանուր ֆինանսավորումը կկազմի 208.9 մլն եվրո, 2013թ. ֆինանսավորման չափը նախնական գնահատականներով կկազմի շուրջ 10.25 մլն եվրո
- 2) ՀՀ Սյունիքի մարզի եւ Հայ-կանադական առետրաարդյունաբերական պալատի ու Կանադայի տեղեկատվայնացման միջազգային ակադեմիայի միջեւ 17.12.2010թ. ստորագրվեց համագործակցության վերաբերյալ պայմանագիր: Կողմերի միջեւ համագործակցությունն ուղղված է լինելու ՀՀ Սյունիքի մարզի զարգացմանը, մի շարք՝ կրթության, առողջապահության, զբոսաշրջության, լեռնահանքային ու վերամշակման ոլորտներում ծրագրերի իրականացմանը: Ըստ ստորագրված փաստաթղթի՝ պալատն աշխատանքներ է իրականացնելու ներդրումների ներգրավման, միջազգային ծրագրերի ֆինանսավորման կազմակերպման, Հայաստանում նախագծերի իրագործմանը կանադական առաջատար ընկերությունների եւ կազմակերպությունների ներգրավման ուղղությամբ: Կանադայի տեղեկատվայնացման միջազգային ակադեմիան (այն ՄԱԿ-ի Գերագույն խորհրդատվական ստատուսի (ԷԿՈՍՈՍ) կազմում գործող ոչ կառավարական կազմակերպություն է) նախատեսում է Հայաստանում գտնվող իր մասնաճյուղի միջոցով ՀՀ Սյունիքի մարզում ստեղծել լեռնահանքային եւ լեռնավերամշակման, կառավարման բնագավառների մասնագետների պատրաստման ու վերապատրաստման ուսումնական կենտրոն
- 3) Նախատեսվում է կառուցել Իրան-Հայաստան 12 դյույմ տրամագծով նավթամթերքների տեղափոխման խողովակաշարը: Աշխատանքների հիմնական մասը կիրականացվի Սյունիքի մարզի տարածքում
- 4) ՀՀ վարչապետի Իրան կատարած այցի շրջանակներում՝ իրանական գործարարների կողմից արտադրական ձեռնարկությունների ստեղծման, գյուղատնտեսական մթերքների, այդ թվում նաև Իրանից բերված կիսաֆաբրիկատ ապրանքների մշակման, փաթեթավորման և արտահանման նպատակով նախատեսվում է մարզում ստեղծել արդյունաբերական գոտի
- 5) Մարզի հիդրոէներգետիկ պոտենցիալի օգտագործմամբ 2013թ. նախատեսվում է կառուցել և շահագործել 6 նոր փոքր ՀԷԿ-եր և 2012թ.-ից սկսված ևս 3 ՀԷԿ-երի շինարարական աշխատանքները, որի համար կներդրվեն շուրջ 1.06 մլրդ դրամ գումարներ:

2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսվում է իրականացնել նաև ՄՁԾ-ով չնախատեսված միջոցառումներ մասնավոր ներդրողների կողմից՝ 15.997 մլրդ դրամի չափով:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Արդյունաբերություն	0,0	15 997 500,0	15 997 500,0
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ			0,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ			0,0
	համայնքային բյուջե			0,0
	մասնավոր ներդրողներ		15 997 500,0	15 997 500,0

7. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

2013 թվականին ՄԶԾ նպատակներից է Սյունիքի մարզում գյուղատնտեսության գործունեության համար անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների ձևավորման ու կատարելագործման միջոցով ավելացնել բուսաբուծական և անասնաբուծական մթերքների ծավալները, բարձրացնել արտադրության արդյունավետությունը, լուծել իրացման հիմնախնդիրները, որի արդյունքում կավելանան գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտները և կկրճատվի աղքատությունը գյուղական բնակավայրերում:

Այս բնագավառում ներդրումներ են նախատեսված ՀՀ պետական բյուջեով, համայնքային բյուջեներով, ինչպես նաև միջազգային և այլ դոնոր կազմակերպությունների միջոցներով: 2013թ. միջոցառումները հիմնականում կուղղվեն տոհմային տնտեսությունների և հացահատիկային մշակաբույսերի սերմարտադրության զարգացման, ֆերմերային տնտեսություններին կերարտադրության, արհեստական սերմնավորման, կաթնարտադրության խթանման բնագավառներում, անասնապահության զարգացման և այլ ծրագրերում աջակցելու գործընթացներին:

2013թ. կշարունակվի ոռոգման սեզոնում գոյություն ունեցող համակարգերի և ոռոգման կարիքների գույքագրումը և համակարգումը, էներգակիրների ծախսերի կրճատումը, համայնքներում ոռոգելի և խմելու ջրի վերաբերյալ առկա խնդիրների ուսումնասիրումը և դրանց լուծման միջոցառումների ժամանակացույցի կազմումը:

Կձեռնարկվեն միջոցառումներ իրացման շուկայի մատչելիության և արտադրողի պաշտպանվածության ապահովման ուղղությամբ: Ֆերմերների համար ներկայումս հրատապ է գյուղմթերքի մեծածախ շուկաների ձևավորումը: Այսօր ֆերմերներն իրենց արտադրանքն իրացնում են տարերայնորեն, պատահական վայրերում: Այս առումով կարևորվում է ժամանակակից պահանջներին համապատասխան Մեղրիի մեծածախ շուկայի ձևավորումը, որի ստեղծման գործընթացի համար 2013թ. կշարունակվեն իրականացվել մասնագիտական ուսումնասիրություններ ու վերլուծություններ:

Կուսումնասիրվի նաև մարզի տարածաշրջաններում գյուղատնտեսական ծրագրերի աջակցության գրասենյակների ստեղծման հարցը:

Աշխատանքներ կտարվեն գյուղատնտեսության ոլորտում ֆինանսական միջոցների և ներդրումների ավելացումն ապահովելու ուղղությամբ:

Շվեյցարիայի Զարգացման և Համագործակցության Գործակալության կողմից Գորիսի և Սիսիանի տարածաշրջանների 40 համայնքներում կշարունակվի իրականացվել անասնապահության զարգացման ծրագիրը: 2013թ. ներդրումների ծավալը՝ նախատեսվում է 350.0 մլն դրամ:

Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության ֆինանսավորմամբ, <<Շեն>> ԲՀԿ-ի միջոցով 2010թ. հաստատվել և 2013թ. կշարունակվի իրականացվել <<Շուկաներ Մեղրիի համար>> ծրագիրը: 2013թ. ներդրումների չափը կկազմի շուրջ 181.7 մլն դրամ:

Անասնապահությամբ մասնագիտացված Սյունիքի մարզում իրացման շուկայի մատչելիությանը և արտադրողի շահերի պաշտպանությանն ուղղված քայլ կարող է լինել 2013թ. գյուղական համայնքներում կաթի հավաքման և նախնական վերամշակման կետերի և փոքր սպանդանոցների հիմնումը, որն արդեն քննարկվել է

Վորլդ Վիժն Հայաստան կազմակերպության տարածաշրջանային գրասենյակների և <<Աշտարակ կաթ>> կազմակերպության հետ:

2013թ կշարունակվեն ֆերմերային տնտեսություններին մատուցվող խորհրդատվական ծառայությունների ընդլայնումը, դրանց մատչելիության բարձրացումը և առավել նպատակային ու հասցեավորված օգտագործումը: ՄՁԾ ռազմավարությունն այս ուղղությամբ ենթադրում է հետևյալ կարևոր միջոցառումների իրականացումը.

- 1) գյուղմթերքների արտադրության և վերամշակման առաջավոր տեխնոլոգիաների վերաբերյալ ուսուցողական-խորհրդատվական դասընթացների կազմակերպում:
- 2) տնտեսավարման արդյունավետ ձևերի, մասնավորապես կոոպերացիայի տարբեր ձևերի վերաբերյալ սեմինարների անցկացում:
- 3) խորհրդատվության տրամադրում ֆերմերներին՝ նոր ներդրվող թունաքիմիկատների, պարարտանյութերի օգտագործման կանոնների վերաբերյալ:
- 4) գյուղատնտեսությանը վերաբերվող մասնագիտական աշխատանքների մասին տեղեկատվական թերթիկների, բուկլետների մշակում:

Աշխատանքներ կտարվեն նաև մարզի բոլոր տարածաշրջաններում հողային ռեսուրսների նպատակային օգտագործման ապահովման ուղղությամբ: 2013թ. կշարունակվի համայնքներում տարբեր պատճառներով չօգտագործվող գյուղատնտեսական նշանակության հողերի գույքագրման աշխատանքները, կմշակվեն մեխանիզմներ՝ շրջանառությունից դուրս մնացած հողերի նպատակային օգտագործումն ապահովելու ուղղությամբ:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով գյուղատնտեսության ոլորտում 2013թ. նախատեսվել էր իրականացնել 198.0 մլն դրամի ծրագրերը, այդ թվում ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով՝ 158.0 մլն դրամի ծրագրեր և դոնորների միջոցներով և այլ աղբյուրներով՝ 40.0 մլն դրամի ծրագրեր: Նշված ծրագրերից ՀՀ պետական բյուջեով հաստատվել և 2013թ. ՏԱՊ-ում ներառվել են 38.5 մլն դրամի ծրագրեր, իսկ միջազգային կազմակերպությունների և դոնորների միջոցներով՝ 551.0 մլն դրամի ծրագրեր:

Համայնքային բյուջեներով 2013թ. նախատեսվում է իրականացնել 1.0 մլն դրամի ներդրումներ:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Գյուղատնտեսություն	198 000,0	589 507,0	391 507,0
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	158 000,0	38 500,0	-119 500,0
	սեփական միջոցներ	158 000,0	38 500,0	-119 500,0
	վարկային միջոցներ			0,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	40 000,0	550 007,0	510 007,0
	համայնքային բյուջե		1 000,0	1 000,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

8. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների պահպանության և կառավարման խնդիրները մեծ չափով առկա են նաև Սյունիքի մարզում: Դրանք են՝ անտառային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարումը, կենցաղային աղբի հեռացման և արդյունաբերական վտանգավոր թափոնների կառավարման խնդիրները, ջրային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարումը, օգտագործումը, հողերի դեգրադացիայի կանխումը, անապատացմանը նպաստող անտրոպոգեն գործոնների նվազեցումը, մարգագետինների բարելավումը և արդյունավետ օգտագործումը:

Բնապահպանության ոլորտում 2013 թվականին կշարունակվի օրենսդրությամբ ՀՀ Սյունիքի մարզպետին, մարզի համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմիններին և ոլորտի հանրապետական գործադիր ու այլ մարմինների տարածքային ստորաբաժանումներին վերապահված լիազորությունների կատարումը:

Սյունիքի մարզպետարանի կողմից կապահովվի՝

- 1) մասնակցություն բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական ծրագրերի մշակմանը և իր լիազորությունների շրջանակներում մարզի տարածքում դրանց իրականացումը
- 2) մարզի տարածքում բնապահպանական օրենսդրության կատարման վերահսկումը և խախտման փաստերի վերաբերյալ համապատասխան մարմիններին տեղեկացումը
- 3) աջակցություն արգելոցների, արգելավայրերի, հատուկ պահպանվող գոտիների պահպանությանը և օգտագործմանը, որսագողության, ապօրինի ձկնորսության, ծառահատումների դեմ կազմակերպվող միջոցառումների իրականացմանը
- 4) համագործակցություն բնապահպանական խնդիրներ իրականացնող հասարակական կազմակերպությունների, ինչպես նաև քաղաքացիների հետ
- 5) մարզի վարչական տարածքում անտառային հրդեհների մարման աշխատանքներին մասնագիտացված ծառայություններին, անտառօգտագործողներին եւ բնակչության ներգրավումը:

2013 թվականին կշարունակվի Սյունիքի մարզում բնապահպանական իրավիճակի կառավարումը առկա օրենսդրական և ինստիտուցիոնալ համակարգերի միջոցով:

Հայաստանի հետ Գերմանական Ֆինանսական Համագործակցության շրջանակներում Գերմանական KFW բանկի, ՀՀ բնապահպանության նախարարության հետ կնքված համաձայնագրի համաձայն 2010թ. հոկտեմբերի 11-ից մեկնարկել է Շիկահողի կենսոլորտային արգելոցի և շրջակա համայնքների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագիրը: 2013-2018թթ. ծրագիրը կիրականացվի շուրջ 8.25 մլն եվրո ընդհանուր գումարով:

ՀՀ 2013 թվականի պետական բյուջեի միջոցներով կշարունակվի «Շիկահող» պետական արգելոցի, «Սոսիների պուրակ» և «Զանգեզուր» պետական արգելավայրերի պահպանության, գիտական ուսումնասիրությունների, անտառտնտեսական աշխատանքների կատարման ֆինանսավորումը և այլն:

Ոլորտում կկատարվեն նաև հետևյալ աշխատանքները.

- 1) Կշարունակվեն ուսումնասիրությունները մարզի արդյունաբերա-բնապահպանական համալիր ծրագրի ընդունման և իրականացման վերաբերյալ
- 2) Կշարունակվի բնօգտագործման և բնապահպանական վճարների գանձումը, այդ ոլորտում վճարման նոր համակարգի կիրառման հնարավորության ուսումնասիրությունը
- 3) Պոչամբարների և տարբեր պատճառներով լքված և չչահագործվող հանքավայրերի էկոլոգիական իրավիճակի բարելավմանը նպատակաուղղված ռեկուլտիվացիայի ծրագրերի իրականացման խնդիրների ուսումնասիրությունը
- 4) Բնապահպանական հիմնախնդիրների լուծման մեջ համայնքների մասնակցության ուժեղացումը, դրանց լուծման ուղիների վերաբերյալ տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրազեկության բարձրացումը: Մասնավորապես կարևորելով զբոսաշրջության ոլորտի զարգացումը ընդհանուր տնտեսական զարգացման մեջ, անհրաժեշտ է աջակցել համայնքների նախաձեռնություններին՝ էկոտուրիզմի զարգացման և համապատասխան ենթակառուցվածքների ստեղծման նպատակով
- 5) Էկոլոգիական կրթության մեջ մարզի կրթական հիմնարկների, հանրակրթական դպրոցների, մարզի բնապահպանական ինստիտուցիոնալ համակարգի ներառումը:
- 6) Բնապահպանական խնդիրների լուծմանը նպաստող մարզի գազամատակարարման ցանցի որոշակի ընդլայնումը
- 7) Հողերի որակի և բերրիության չափորոշիչների մշակումը. որակյալ մոնիթորինգի, հողօգտագործման նորմավորման, հաշվառման և վերահսկողության համակարգի ձևավորումը:
- 8) Արոտավայրերի և խոտհարքերի ռացիոնալ կառավարման մեխանիզմների մշակումը:
- 9) Բնապահպանական որոշումների կայացման գործում հասարակության մասնակցության ընդլայնումը
- 10) Համայնքային անտառկառավարման կիրառման հնարավորության ուսումնասիրումը մարզի անտառամերձ համայնքներում և դրան ուղղված քայլերի ձեռնարկումը
- 11) Մարզի տարածաշրջաններում որսահանդակների ստեղծմանն ուղղված քայլերի ձեռնարկումը
- 12) Քաղաքային համայնքներում կեղտաջրերի մաքրման կայանների վերակառուցման հնարավորության ուսումնասիրությունը և համապատասխան քայլերի ձեռնարկումը
- 13) Կենցաղային կոշտ թափոնների կենտրոնացված աղբավայրերի կառավարման պլանների և վերամշակման համար բիզնես ծրագրերի մշակումը:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով բնապահպանության ոլորտում 2013թ. ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով նախատեսվել էր իրականացնել 85.7 մլն դրամի ծրագրեր: Նշված ծրագրերի դիմաց ՀՀ պետական բյուջեով հաստատվել և 2013թ. ՏԱՊ-ում ներառվել են 88.9 մլն դրամի ծրագրեր:

2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսվում է իրականացնել նաև ՄՁԾ-ով չնախատեսված միջոցառումներ միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Մասնավորապես գերմանական KFW բանկի, Վայրի բնության համաշխարհային հիմնադրամի, ԵԱՀԿ Սյունիքի մարզային մասնաճյուղի և համայնքային ներդրումների հաշվին 74.9 մլն դրամ գումարով նախատեսվում է իրականացնել բնապահպանական ծրագրեր:

Համայնքային բյուջեներով 2013թ. նախատեսվում է իրականացնել 18.1 մլն դրամի ներդրումներ:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Բնապահպանություն	85 717,8	181 868,4	96 150,6
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	85 717,8	88 874,4	3 156,6
	սեփական միջոցներ	85 717,8	88874,4	3 156,6
	վարկային միջոցներ			0,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		74 940,0	74 940,0
	համայնքային բյուջե		18 054,0	18 054,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

9. ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅՈՒՆ

Շնորհիվ Հայաստանի Հանրապետությունում վարվող պետական քաղաքականության, զբոսաշրջության բնագավառում վերջին տարիներին արձանագրվել է քանակական և որակական աճ: Զգալիորեն զարգացել են ենթակառուցվածքները՝ ճանապարհները, նոր միջազգային չափանիշներին համապատասխանող օդանավակայանը, հյուրանոցային տնտեսությունը, սննդի ու զվարճանքի օբյեկտները, բարձրացել է մատուցվող ծառայությունների որակը: Զբոսաշրջությունը երկրում արձանագրել է այցելուների թվի կայուն և դինամիկ աճ:

Սյունիքի մարզում բնագավառի առաջին լուրջ ձեռքբերումը արձանագրվեց 2010թ. Տաթևի ճոպանուղու գործարկմամբ, որը բեկումնային կերպով արդեն սկսել է փոխել մարզի զբոսաշրջային նկարագիրը: 2010 թվականին իրականացվեց «Տաթևի վերածնունդ» նախագծի առաջին փուլը, որը նշանավորվեց աշխարհի ամենաերկար հետադարձ ճոպանուղու կառուցմամբ: Մեկնարկեց նաև վանական համալիրի վերակառուցումը, մասնավորապես, վերականգնվեց հնամենի ձիթարանը: Ծրագրերը կշարունակվեն մի քանի ուղղություններով. ենթակառուցվածքների զարգացում, զբոսաշրջային ապրանքների ներկայացում և 6 մերձակա գյուղերի ընդհանուր բարեկարգում: Ճոպանուղին արդեն կառուցվել և շահագործման է հանձնվել 2010 թվականի հոկտեմբերին: Այն բավականին լավ հնարավորություն է ստեղծել զբոսաշրջության զարգացման համար: Տաթևի համալիրի շուրջ ստեղծվելու է մի փոքր կլաստեր (համախումբ): Ծրագրի իրականացման համար ֆինանսական միջոցների մեծ մասը մասնավոր ներդրումներ են, իսկ մի մասը /էլեկտրամոնտաժային աշխատանքներ, ճանապարհների կառուցում ու բարելավում եւ այլն/ կատարում է ՀՀ կառավարությունը: Ճոպանուղու առաջացրած հետաքրքրությունն արդեն սկսել է ավելացնել ու բազմապատկել այցելուների թիվը: Տաթևի վանքի վերականգնման ծրագիրը և վերածնունդը, ինչպես նաև վանքի մոտակայքում տուրիստական համալիրի ստեղծումը, Արարատի, Վայոց Ձորի և Սյունիքի մարզերում զբոսաշրջության զարգացման խթան կհանդիսանա, քանի որ Երևանից մինչև Տաթև զբոսաշրջիկները հնարավորություն կստանան մեկ երթուղու վրա այցելել Խոր Վիրապ, Նորավանք, Զորաց քարերի աստղադիտարան, Տաթև և այլն:

2012 թվականին Տաթևի համալիրի զարգացման ծրագրում ներդրումների չափը կազմել է 150.7 մլն դրամ: Ներդրումներն հիմնականում ուղղվել են զբոսաշրջության զարգացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացմանը և ճոպանուղու հարակից տարածքների բերակարգմանը: 2013թ. ներդրումների չափը կճշտվի փետրվար-մարտ ամիսներին:

Վերոնշյալ ծրագրի իրականացման համատեքստում ավելի արդիական է դառնում Սյունիքի մարզում զբոսաշրջության զարգացման համալիր ծրագրի մշակումը, որն իր մեջ կընդգրկի առկա ներուժի ամբողջական ուսումնասիրությունը, իրավիճակի գնահատականը և զարգացման ուղղությունների նախանշումը: Արդյունավետ գործելու դեպքում մարզի տնտեսության մեջ զբոսաշրջության մասնաբաժինը կհասնի ցանկալի արդյունքի և այն կարող է առաջնային տեղ զբաղեցնել լեռնահանքային արդյունաբերության, էներգետիկայի և գյուղատնտեսության կողքին:

2012 թվականին ոլորտի զարգացումը խթանելու ուղղությամբ նշանակալի աշխատանքներ է իրականացրել Սյունիքում ԵԱՀԿ ծրագրերի իրականացման

գրեսենյակը: 2012թ. նոյեմբերին 31-ին կազմակերպվեց Հայաստանում գործող ավելի քան 20 զբոսաշրջային գործակալությունների ներկայացուցիչների ու լրագրողների ճանաչողական այց Սյունիքի մարզ: Այցելության ընթացքում զբոսաշրջային գործակալությունների ներկայացուցիչներին ու լրագրողներին ներկայացվեց մարզի տուրիստական ռեսուրսը՝ հյուրանոցներ, ռեստորաններ, տեսարժան վայրեր: Պայմանագրեր կնքվեցին մարզի հյուրանոցային տնտեսությունների և զբոսաշրջային գործակալությունների միջև մարզ զբոսաշրջիկների այցելությունը ապահովելու վերաբերյալ: Կապանում ներկայացվեց ծրագրի շրջանակում հրատարակված Սյունիքի մարզի տուրիստական ուղեցույցը: Ծրագրի շրջանակներում մարզի 4 քաղաքային համայնքներում կազմակերպվեցին 139 զբոսավարների, հյուրանոցների և ռեստորանների աշխատակազմերի աշխատակիցների վերապատրաստման դասընթացներ:

2013թ. նույնպես կիրականացվեն ոլորտի անհրաժեշտ տվյալների հավաքագրման, մարզի զբոսաշրջային տնտեսության գույքագրման և տվյալների բազայի ստեղծման աշխատանքներ:

«Տաթևի վերածնունդ» ծրագրի շրջանակներում շրջանակներում արդեն ընթացքի մեջ են որոշ նախաձեռնություններ՝ ներառյալ գյուղական «հաց և կաց» հյուրատների ու արհեստների վերականգնման ցանցի հիմնումը: Երկուսն էլ կօգնեն վերականգնել մշակութային ավանդույթները, զարգացնել համայնքային տնտեսությունն ու մեծացնել տարածաշրջանի զբոսաշրջային գրավչությունը:

2013 թվականին ոլորտում կիրականացվեն նաև հետևյալ աշխատանքները.

- 1) Ակտիվ և արդյունավետ մարքեթինգային քաղաքականության իրականացման միջոցով ՀՀ Սյունիքի մարզի որպես զբոսաշրջության համար բարենպաստ և գրավիչ երկրամասի նկարագրի ձևավորմանն ուղղված միջոցառումները, մարզի ինտերնետային կայքում զբոսաշրջությանն առնչվող տվյալների տեղադրումը
- 2) Սփյուռքի հետ կապերի համատեքստում, արտասահմանում գտնվող հայության շրջաններում Սյունիքի զբոսաշրջային գրավչության բարձրացման ուղղությամբ տարվող աշխատանքների իրականացումը
- 3) Համայնքահեն տուրիզմի զարգացման խթանումը
- 4) Համագործակցությունը ՓՄՁ զարգացմանն աջակցող կազմակերպությունների միջև:

Ծրագրի իրականացումը հնարավորություն կընձեռի վեր հանել ՓՄՁ զարգացման այլ կարիքներ, որոնք կհոգան ՓՄՁ Ջարգացման ազգային կենտրոնը և այլ դոնոր կազմակերպություններ՝ նման կլաստերների ստեղծման և զարգացման հետագա ընթացքում:

10. ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

2013 թվականին քաղաքաշինության բնագավառի հիմնախնդիրները կապված կլինեն մարզի ուսումնական հաստատությունների, մշակութային և առողջապահական օբյեկտների, համայնքների ջրամատակարարման և գազիֆիկացման համակարգերի կառուցման ու հիմնանորոգման, բազմաբնակարան շենքերի տանիքների վերանորոգման, մարզի համայնքների կողմից իրականացվող քաղաքաշինական գործունեության վերահսկողության, զոհված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձած զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքների բնակարանային պայմանների բարելավման հետ:

Բնակարանաշինություն և քաղաքաշինական այլ խնդիրներ: Մարդկային աղքատության հետ առնչվող հիմնախնդիրների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Սյունիքի մարզի մարդկային աղքատության հաղթահարման գերակայություններն առնչվում են նաև բնակչության բնակարանային ապահովման հետ:

Կշարունակվեն զոհված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձած զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքների բնակարանային պայմանների բարելավման ուղղությամբ տարվող աշխատանքները:

2013թ. ՀՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին նախատեսվում է կատարել բազմաբնակարան շենքերի տանիքների հիմնանորոգման աշխատանքներ, որի համար կհատկացվի 50,0 մլն դրամ:

Դատախրավական բարեփոխումներ:

Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ կշարունակվի Կապանի դատարանի շենքի կառուցումը, որի համար 2013 թվականին նախատեսված է կատարել 195,0 մլն դրամի շինարարական աշխատանք:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով քաղաքաշինության ոլորտում 2013թ. նախատեսվել էր ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով իրականացնել 120,6 մլն դրամի ծրագրեր: ՀՀ պետական բյուջեով հաստատվել և 2013թ. ՏԱՊ-ում ներառվել են 50.0 մլն դրամի ծրագրեր, իսկ ՀՀ պետական բյուջեի վարկային ծրագրերով 195.0 մլն դրամ:

Համայնքային բյուջեներով 2013թ. նախատեսվում է իրականացնել 49.9 մլն դրամի ներդրումներ:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
-----	-------------------------------	--	-----------------------------------	----------------

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

1	2	3	4	5
	Քաղաքաշինություն	120 575,6	294 900,0	174 324,4
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	120 575,6	245 000,0	124 424,4
	սեփական միջոցներ	120 575,6	245 000,0	124 424,4
	վարկային միջոցներ			0,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ			0,0
	համայնքային բյուջե		49 900,0	49 900,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

11. ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ

Ճանապարհաշինություն: ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով ճանապարհաշինության ոլորտում 2013թ. նախատեսվել էր ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով իրականացնել 2529.6 մլն դրամի ծրագրերը: Նշված ծրագրերից ՀՀ պետական բյուջեով հաստատվել և 2013թ. ՏԱՊ-ում ներառվել են 1161.4 մլն դրամի ծրագրեր:

Համայնքային բյուջեներով 2013թ. նախատեսվում է իրականացնել 23.08 մլն դրամի ներդրումներ:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Ճանապարհաշինություն	2 529 600,0	1 194 022,0	-1 335 578,0
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	2 529 600,0	1 170 939,0	-1 358 661,0
	սեփական միջոցներ	2 529 600,0	1 170 939,0	-1 358 661,0
	վարկային միջոցներ			0,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ			0,0
	համայնքային բյուջե		23 083,0	23 083,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

Ջրամատակարարում: ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով ջրամատակարարման ոլորտում 2013թ. նախատեսվել էր միջազգային դոնոր և այլ կազմակերպությունների միջոցներով իրականացնել 13107.2 մլն դրամի ծրագրեր: Նշված ծրագրերից 2013թ. ՏԱՊ-ով Եվրոպական զարգացման բանկի վարկային ծրագրով կիրականացվեն 385.0 մլն դրամի ծրագրեր, այդ թվում Կապան, Գորիս և Մեղրի քաղաքներում՝ 325.0 մլն դրամի, Աճանան և Սյունիք գյուղական համայնքներում՝ 60.0 մլն դրամի խմելու ջրամատակարարման ցանցերի կառուցման ու հիմնանորոգման աշխատանքներ: Նշված աշխատանքներին նախատեսվում է ներգրավել նաև բարեգործական կազմակերպություններին:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Ջրամատակարարում	13 107 200,0	401 034,0	-12 706 166,0
	որից՝			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	13 107 200,0	385 000,0	-12 722 200,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ	13 107 200,0	385 000,0	-12 722 200,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		16 034,0	16 034,0
	համայնքային բյուջե			0,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

Գազիֆիկացում: ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրով գազիֆիկացման ոլորտում 2013թ. ծրագրեր ու համապատասխան ֆինանսական միջոցներ չեն նախատեսվել: 2013 թվականի հաստատված բյուջեով մարզի բնակավայրերի գազիֆիկացման համար ֆինանսական միջոցներ նույնպես չեն նախատեսվել: Սակայն «Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման» ԾՎԿԳ միջոցով նախատեսվում է շարունակել և ավարտել 2012թ. սկսված Խնածախ, Վաղատուր, Խոզնավար, Սպանդարյան գյուղական համայնքների և Կապանի Վաչագան բանավանի գազիֆիկացման աշխատանքները, որի համար կհատկացվի 596.7 մլն դրամ:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Հ/Հ	Ոլորտը/ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Գազիֆիկացում	0,0	596 681,0	596 681,0
	որից՝			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	596 681,0	596 681,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ		596 681,0	596 681,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ			0,0
	համայնքային բյուջե			0,0
	մասնավոր ներդրողներ			0,0

12. ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

12.1. Տարածքային կառավարում

ՀՀ կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի N1795 որոշմամբ հաստատված, ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի կազմակերպական կառուցվածքը 2012 թվականին շարունակվեց ենթարկվել փոփոխությունների՝ մարզպետարանի աշխատակազմում ձևավորվեց նոր՝ ներքին աուդիտի բաժինը:

Մարզպետարանի կառավարման գործող կազմակերպական կառուցվածքը հնարավորություն է տալիս հիմնականում լուծելու առկա հիմնախնդիրները և արդյունավետ կերպով իրականացնելու մարզպետի լիազորությունները: Չնայած դրան, փոփոխությունների դինամիկան միշտ էլ կարող է շարունակվել, քանի որ համակարգն անընդհատ պետք է հարմարեցվի գոյություն ունեցող զարգացումներին:

Մարզի զարգացման ծրագրի իրականացումը դիտարկելու և հսկելու համար մարզպետարանում ձևավորված մոնիտորինգի և գնահատման համակարգը 2013 թվականին կշարունակի գործել: Այն ներկայացված է ՏԱՊ-ի «14.Մոնիտորինգի և գնահատման համակարգ» բաժնում:

Էլեկտրոնային կառավարման բնագավառում հետևյալ պատկերն է՝ Սյունիքի մարզպետարանը հիմնականում ապահովված է ժամանակակից համակարգչային սարքավորումներով, ինտերնետ կապով, ինտերնետում ներկայացված է պաշտոնական կայքէջով (<http://syunik.gov.am>), մարզպետարանի փաստաթղթաշրջանառությունն իրականացվում է Mulberry էլեկտրոնային կառավարման համակարգով:

2013 թվականին կշարունակվի մարզպետարանի՝ համակարգիչներով և ժամանակակից կապի միջոցներով հագեցվածության գործընթացը, կբարելավվի ինտերնետ կապի որակը, կշարունակվեն տվյալների բազայի համակարգման, տվյալների թարմացման, ինչպես նաև դրանցից օգտվելու մեխանիզմների մշակման աշխատանքները: 2012 թվականին փաստաթղթաշարժի գերակշիռ մասն իրականացվեց Mulberry էլեկտրոնային կառավարման համակարգով: 2013 թվականին նույնպես մարզպետարանը կաշխատի այս համակարգով:

Սյունիքի մարզում 2013 թվականին կշարունակվեն տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի կատարելագործման, ինչպես նաև քաղաքացիական հասարակության հիմքերի ամրապնդմանն ուղղված միջոցառումները:

Տարածքային կառավարման բնագավառում 2013 թվականին Սյունիքում կիրադործվեն հետևյալ միջոցառումները.

- 1) Մարզպետին օրենսդրությամբ վերապահված լիազորությունների շրջանակներում ֆինանսների, քաղաքաշինության, բնակարանային և կոմունալ տնտեսության, տրանսպորտի և ճանապարհաշինության, գյուղատնտեսության և հողօգտագործման, կրթության, առողջապահության, սոցիալական ապահովության, մշակույթի և սպորտի, բնության և շրջական միջավայրի պահպանության բնագավառներում ՀՀ կառավարության տարածքային քաղաքականության իրականացում, ոստիկանության և ազգային անվտանգության, պաշտպանության, կապի, էներգետիկայի, հարկային, արտակարգ իրավիճակների և քաղաքացիական

- պաշտպանության ու այլ ոլորտներում հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ծառայությունների գործունեության համակարգում
- 2) Սյունիքի մարզպետարանի, հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ստորաբաժանումների, ՏԻՄ-երի, ինչպես նաև ոչ պետական հատվածի փոխհարաբերությունների շարունակական կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում
  - 3) Մարզպետարանի և մարզում գործող պետական կառավարման մարմինների միջև տեղեկատվական հոսքերի կարգավորման հայեցակարգի մշակում, որը թույլ կտա միասնականացնել սոցիալ-տնտեսական զարգացման խնդիրներին վերաբերող տվյալները, ստեղծել միասնական տվյալների բանկ, որը կհանդիսանա մարզային կյանքի բոլոր բնագավառների համար պաշտոնական տեղեկատվության աղբյուր: Այս ուղղությամբ հատկապես կարևորվում է ԱՎԾ-ի տարածքային ստորաբաժանումների հետ փոխհարաբերությունների արդյունավետության բարձրացումը:
  - 4) Կիրականացվի մարզպետարանի կողմից ՏԻՄ-երին տրամադրվող մեթոդաբանական օգնության, դրա տրամադրման մեխանիզմների հստակեցում և դրանց արդյունավետության բարձրացում: Մեթոդական օգնությանը վերաբերող նյութերի մի զգալի մասը պարբերաբար կտեղակայվի մարզպետարանի պաշտոնական կայքում.
  - 5) Մարզային զարգացման գործընթացներում Սյունիքի մարզի խորհրդի դերը բարձրացնելուն ուղղված միջոցառումներ.
  - 6) Մարզպետարանի և մարզի հասարակության միջև համատեղ գործողությունների արդյունավետ իրականացման և դրանց հետագա զարգացմանն ուղղված միջոցառումներ.
  - 7) Պաշտոնական տեղեկատվության արխիվացման, պահպանման և դրանից հետագայում օգտվելու հստակ մեխանիզմների մշակում:

12.2. Տեղական ինքնակառավարում

2013 թվականին նույնպես, մարզի 109 համայնքներում կարևորագույն խնդիր է շարունակում հանդիսանալ համայնքների կարողությունների շարունակական բարձրացումը, որի կարևոր գործոններից է համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտների հավաքագրման մակարդակի բարձրացումը: 2013 թվականին կշարունակվեն համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտների լիարժեք հավաքագրմանն ուղղված քայլերը:

Մարզի բոլոր 109 համայնքների քառամյա զարգացման ծրագրերում ընդգրկված ոլորտային կապիտալ ծրագրերի իրականացման համար պահանջվող գումարը կազմում է շուրջ 24,48 մլրդ դրամ: Համայնքների մի շարք հիմնախնդիրներ տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից գնահատվել են առավել առաջնահերթ, որոնց լուծման համար պահանջվող ընդհանուր գումարը կազմում է շուրջ 4.66 մլրդ դրամ: 2013 թվականին նույնպես մարզպետարանի ուշադրության կենտրոնում կլինի համայնքային զարգացման ծրագրերի իրականացումը: Առավելապես ուշադրություն կդարձվի համայնքային ենթակառուցվածքների (ճանապարհներ,

ջրամատակարարման, ջեռուցման, գազամատակարարման համակարգեր, կապի միջոցներ, սոցիալական և կրթական ենթակառուցվածքներ) վերականգնմանն ուղղված ծրագրերի վրա:

Տեղական ինքնակառավարման բնագավառի 2013 թվականի գերակայություններն են.

- 1) Ամրապնդել ու զարգացնել համայնքների բյուջետային կարողությունները, ինչպես նաև բարձրացնել բյուջեների հավաքագրման մակարդակը
- 2) Նպաստել միջհամայնքային համագործակցության ընդլայնմանը, մարզի առանձին համայնքների միավորմանը.
- 3) Շարունակել աջակցությունը համայնքներին՝ առկա առաջնահերթ հիմնախնդիրների բացահայտման և դրանց լուծման գործում:

2013 թվականին՝

ՀՀ տարածքային կառավարման նախարար, փոխվարչապետի հրամանի համաձայն մարզի համայնքներում կշարունակվի իրականացվել վարչական հսկողություն՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության նկատմամբ:

Միաժամանակ իրավական հսկողություն կիրականացվի համայնքներից ստացված ավագանիների բոլոր որոշումների նկատմամբ: Կպահովվեն ոչ իրավաչափ որոշումների նկատմամբ տեղական ինքնակառավարման մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգերը:

Կշարունակվի մեթոդական օժանդակություն ցուցաբերվել 2012 թվականի ընթացքում ընտրված, նորընտիր տեղական ինքնակառավարման մարմիններին՝ իրենց լիազորությունների կատարման հարցերում:

Մարզպետարանը, սահմանված կարգով, իր իրավասությունների շրջանակներում ընթացք կտա տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից բարձրացված հարցերին, անհրաժեշտության դեպքում համապատասխան առաջարկություններ և միջնորդություններ կներկայացնի ՀՀ կառավարություն և ՀՀ նախարարություններ:

Համակարգված աշխատանքներ կտարվեն քաղաքապետարանների և գյուղապետարանների աշխատակազմերում համայնքային ծառայության մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգերի ամբողջական իրականացումն ապահովելու ուղղությամբ:

Մարզպետարանի՝ ըստ տարածաշրջանների, համայնքների ղեկավարների և աշխատակազմերի քարտուղարների հետ պարբերաբար կանցկացվեն աշխատանքային խորհրդակցություններ, որոնց ընթացքում կքննարկվեն համայնքային ծառայության պաշտոնների անվանացանկերում փոփոխություններ կատարելու անհրաժեշտության, թափուր պաշտոնների համալրման, մրցույթների և ատեստավորման գործընթացների կազմակերպման, համայնքային ծառայողների անձնական գործերի վարման և համայնքային ծառայության մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված մյուս գործառնությունների պատշաճ կատարման հարցերը:

2013 թվականին համայնքային ծառայության թափուր պաշտոնների համալրման համար կշարունակվեն անցկացվել մրցույթներ, կապահովվի համայնքների կողմից մրցույթների հայտարարման և անցկացման հրապարակայնությունը, կիրառործվեն համայնքային ծառայողների հերթական ատեստավորումներ և վերապատրաստումներ, աջակցություն կցուցաբերվի համայնքային ծառայողների վերաբերյալ տվյալների թարմացման և ճշգրտման աշխատանքներին:

2013 թվականին աշխատանքներ կտարվեն տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության բարելավման ուղղությամբ: Համայնքների ղեկավարների և աշխատակազմերի աշխատակիցների մասնագիտական գիտելիքների ու աշխատանքային ունակությունների կատարելագործման նպատակով նրանց հետ, ըստ տարածաշրջանների, մարզպետարանի համապատասխան ստորաբաժանումների մասնագետների կողմից կշարունակվեն անցկացվել խորհրդատվական բնույթի սեմինարներ և խորհրդակցություններ:

Սեփական և արտաքին միջոցների ներգրավմամբ մարզի գյուղական համայնքների մեծ մասն արդեն ապահովված է համակարգչային տեխնիկայով և դրանցում մշտապես գործում է ինտերնետային կապ: Համայնքների հետ էլեկտրոնային հեռահաղորդակցման ապահովման ու տեղեկատվության փոխանակման օպերատիվության նպատակով մարզպետարանի օժանդակությամբ բոլոր 109 համայնքներն ունեն էլեկտրոնային հասցեներ, մի շարք համայնքներ ունեն համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգեր՝ ՀԿՏ:

2013 թվականին կշարունակվեն աշխատանքներ տարվել առկա ՀԿՏ-ների լիարժեք գործարկման և դրանց՝ մարզպետարանի Mulberry համակարգի հետ փոխգործակցության ապահովման ու մի շարք գյուղապետարանների աշխատակազմերի տեխնիկական վերազինման ուղղությամբ:

Համայնքների ավագանիների դերակատարության ու պատասխանատվության բարձրացման նպատակով կշարունակվի ավագանիներին համապատասխան շենքային պայմաններով ապահովելու գործընթացում համայնքներին ցուցաբերվող օժանդակությունը:

Մարզի համայնքներում հանրային իրազեկման գործընթացն արդյունավետ և օրենսդրության պահանջներին համապատասխան իրականացնելու նպատակով կշարունակվեն ձեռնարկվել միջոցներ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների շրջանակներում տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության հրապարակայնության ապահովման ուղղությամբ:

Մարզպետարանի կայքում պարբերաբար կհրապարակվեն համայնքների ավագանիների կողմից ընդունված որոշումները և համայնքների մասին այլ տեղեկատվական նյութեր:

12.3. Քաղաքացիական հասարակություն

2013 թվականին նույնպես տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի գործունեության կարևոր ուղղություններից մեկը պետք է լինի հասարակության լայն խավերի ընդգրկումը, մասնակցությունը մարզային և համայնքային զարգացման գործընթացներին: Այս հարցը լուծելու համար օրենսդրության առումով բավարար պայմաններ կան, խնդիրը մարդկանց որոշակի հատվածի հոգեբանության, հոգեկերտվածքի և մտածողության վերափոխման մեջ է, որը պետք է շարունակվի իրականացվել պետական, տարածքային կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների համապատասխան քայլերի շնորհիվ:

2013 թվականի ընթացքում տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների առավել թափանցիկ գործունեությունն ապահովելու նպատակով, մարզպետարանի աշխատակազմի, ՏԻՄ-երի և մարզի հասարակական կազմակերպությունների ջանքերով, նախատեսվում է շարունակել հետևյալ միջոցառումները.

- 1) Մարզի տարածքում գործող ՁԼՄ-ների միջոցով պարբերաբար հաղորդումներ հեռարձակել՝ ներկայացնելով մարզպետի, մարզպետարանի և մարզային ենթակայության կազմակերպությունների գործունեությունը, գոյություն ունեցող հիմնախնդիրները և կատարվող ծրագրերը, պարբերաբար հրապարակել առավել լայն կիրառություն ունեցող օրենքների և նորմատիվ իրավական ակտերի, դրանցում կատարվող փոփոխությունների վերաբերյալ հաղորդագրություններ՝ տալով պարզաբանումներ և մեկնաբանություններ
- 2) Պարբերաբար և համակարգված ձևով կազմակերպել մարզպետի, նրա տեղակալների և մարզպետարանում այլ ղեկավար պաշտոններ զբաղեցնող անձանց այցելությունները համայնքներ, որոնք պետք է ուղեկցվեն տեղական ինքնակառավարման մարմինների և համայնքի բնակչության հետ հանդիպում-քննարկումներով, որոնց ժամանակ մարզի առաջին դեմքերից բնակչությունը հնարավորություն կունենա ստանալ անհրաժեշտ տեղեկատվություն և բացատրություններ
- 3) Հասարակական կազմակերպությունների և զանգվածային լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներին էլ ավելի մասնակից դարձնել մարզի խորհրդի նիստերին, ինչպես նաև մարզպետարանում ձևավորվող ժամանակավոր հանձնաժողովների աշխատանքներին
- 4) Հասարակական կազմակերպությունների և համայնքի ակտիվ հասարակական խմբերի ներկայացուցիչներին հրավիրել համայնքների ավագանիների նիստերին
- 5) կազմակերպել միջոցառումներ ուղղված համայնքների բնակիչների շրջանում իրավունքների և պարտականությունների մասին իրազեկության բարձրացմանը.
- 6) Իրականացնել ծրագրեր՝ ուղղված քաղաքացիների մասնակցության խթանմանը:

2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսվում է իրականացնել ՄՁԾ-ով չնախատեսված միջոցառումներ միջազգային կազմակերպությունների և մասնավոր ներդրողների կողմից: Մասնավորապես <<Վորլդ Վիժն Հայաստան>> ՄԲԿ-ի, ԵԱՀԿ Սյունիքի մարզային մասնաճյուղի և <<Ազարակի ՊՄԿ>> ՓԲԸ-ի միջոցների հաշվին նախատեսվում է իրականացնել 145.2 մլն դրամ ծրագրեր:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
	Տարածքային կառավարում, տեղական ինքնակառավարում, քաղաքացիական հասարակություն, արտակարգ իրավիճակներ	0,0	145 219,0	145 219,0
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ			0,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		116 419,0	116 419,0
	համայնքային բյուջե			0,0
	մասնավոր ներդրողներ		28 800,0	28 800,0

13. ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐԻՑ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

2013 թվականին կշարունակվեն միջոցառումներ ուղղված արտակարգ իրավիճակներից բնակչության և տարածքների պաշտպանությանը: Բնական և տեխնածին աղետների ժամանակ բնակչության պաշտպանվածության խնդիրները մշտապես կգտնվեն մարզպետարանի ուշադրության կենտրոնում: Միջոցներ կծեռնարկվեն մարզում բնական և տեխնածին աղետների ռիսկի նվազեցման համար պահանջվող միջոցառումների պատշաճ իրականացման համար: 2012թ. այս ուղղությամբ արդեն իսկ ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության և ԱՌՆԱՊ հիմնադրամի հետ համատեղ աշխատանքներ են տարվել մարզում աղետների ռիսկերի նվազեցման ուղղությամբ:

2013 թվականի ընթացքում Սյունիքի մարզպետարանի կողմից կազմակերպական առումով օժանդակություն ցույց կտրվի մարզի ղեկավար աշխատողների և մասնագետների 2013 թվականի ուսուցման պլանի համաձայն ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության փրկարար ծառայության ճգնաժամային կառավարման ինստիտուտում վերապատրաստվող աշխատակիցներին:

Ոլորտում առաջնահերթ հիմնախնդիր է շարունակում մնալ քարաթափերի կանխարգելման հարցը: Հիմնախնդրի լուծման հարցում ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանը կիրականացնի հետևյալ գործառույթները.

- 1) համայնքի ղեկավարի ներկայացմամբ բնագավառի համապատասխան ոլորտի պատասխանատու լիազոր մարմնին տեղեկատվության ներկայացում՝ քարաթափերի, դրանց հետ կապված արտակարգ իրավիճակի կամ վտանգի մասին
- 2) անվտանգության ապահովմանն ուղղված առաջնահերթ միջոցառումների կազմակերպում
- 3) գույքագրման, միջոցառումների ծրագրերի մշակման և համապատասխան ոլորտի պատասխանատու լիազոր մարմնին ներկայացման աշխատանքների կազմակերպում
- 4) ՀՀ կառավարության կողմից ֆինանսավորվող աշխատանքների իրականացման կազմակերպում:

14. ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

ՄԶԾ համար կարևորվում է 2013 թվականին իրականացվելիք միջոցառումների մոնիտորինգը և գնահատումը, որն անհրաժեշտ է նաև նպատակային շահագրգիռ կողմերի հետ կապի պահպանման և նրանց տեսակետներն ու կարիքները հաշվի առնելու համար: Մոնիտորինգի և գնահատման հայեցակարգի մշակման, իսկ հետագայում նաև դրա իրականացման նպատակով ՀՀ Սյունիքի մարզպետի 2009թ. փետրվարի 11-ի N25-Ա որոշմամբ հաստատվել է մոնիտորինգի և գնահատման աշխատանքային խմբի կազմը, որտեղ ընդգրկվել են մարզպետարանի ստորաբաժանումների ղեկավարներ և հասարակական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ: Խմբի ղեկավարը Սյունիքի մարզպետի տեղակալն է: ՄԳ համակարգը կվերահսկի ՏԱՊ-ի կատարումը և կամփոփի 2013 թվականի գործունեության արդյունքները:

ՄԶԾ մոնիտորինգի համակարգը ներառում է այն բոլոր ցուցանիշները, որոնք հնարավոր կլինի գնահատել մարզային մակարդակով:

Մոնիտորինգի միջանկյալ և տարեկան հաշվետվությունները կպատրաստվեն մարզպետարանի ՄԳ խմբի կողմից:

Միջանկյալ հաշվետվությունը կներառի տրամաբանական հենքի հիման վրա կատարված քաղաքականությունների վերլուծության արդյունքները: Այն կմշակվի 2013 թվականի առաջին կիսամյակում իրականացված և իրականացվելիք միջոցառումների առաջընթացի գնահատման արդյունքում: Միջանկյալ հաշվետվությունը կպատրաստվի 2013 թվականի հուլիսի 1-ին տանսօրյակում:

Տարեկան հաշվետվությունը կամփոփի տարվա ընթացքում ՏԱՊ-ով նախատեսված բոլոր միջոցառումների վերաբերյալ ՄԶԾ ՄԳ համակարգից ստացված արդյունքների ամփոփ վերլուծությունները: Այն կպատրաստվի 2014 թվականի հունվար ամսին և կներառի հետևյալ գլխավոր բաժինները.

- 1) ՄԶԾ-ի շրջանակներում իրականացված միջոցառումները, դրանց գծով կատարված ծախսերը, արդյունքները,
- 2) Հաջորդ տարվա հիմնախնդիրները, այդ թվում՝ քաղաքականությունների ուրվագծումը:

ՄԳ տարեկան հաշվետվությունը պատրաստելուց հետո կկազմակերպվի ՄԳ արդյունքներն ամփոփող տարեկան սեմինար-խորհրդակցություն, որին կմասնակցեն ինչպես մարզի խորհրդի, այնպես էլ քաղաքացիական հասարակության և դոնոր կազմակերպությունների ներկայացուցիչները: Տարեկան սեմինար-խորհրդակցությունը կկազմակերպվի մոնիտորինգային գործունեության վերաբերյալ եզրակացությունների քննարկման և տարածման համար:

Սեմինար-խորհրդակցությունը կդիտվի նաև որպես կարևոր մի նախաձեռնություն քաղաքացիական հասարակությունը ՄԶԾ-ի մոնիտորինգի մեջ ընդգրկելու, ինչպես նաև ՄԶԾ-ի հաջողությունները ցուցադրելու և նոր դոնորներ ներգրավելու համար:

Մոնիտորինգի խմբի աշխատանքներին պարբերաբար կհետևի Սյունիքի մարզի խորհուրդը և մարզային զարգացման հանձնաժողովը:

**15. ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՈՒՄԸ
2013 ԹՎԱԿԱՆԻՆ**

ՄՁԾ իրագործման համար 2013թ. պահանջվող ֆինանսական միջոցները և նրանց ծախսման ուղղությունները գնահատվել են՝ պահանջվող ընդհանուր գումարը կազմել էր ավելի քան 21.65 մլրդ դրամ, այդ թվում ՀՀ պետական բյուջեից հատկացումներ՝ 21.1 մլրդ դրամ, միջազգային կազմակերպություններից և դոնորներից՝ 550.0 հազ դրամ:

2012 թվականի ՏԱՊ-ով ֆինանսավորումը կազմելու է ավելի քան 26.241 մլրդ դրամ, այդ թվում ՀՀ պետական բյուջեի հատկացումներ՝ 4.872 մլրդ դրամ, միջազգային դոնոր և այլ կազմակերպությունների հատկացումներ՝ 4.186 մլրդ դրամ, մասնավոր հատվածի ներդրումներ՝ 17.086 մլրդ դրամ և համայնքային ներդրումներ՝ 95.0 մլն դրամ:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի համեմատականը տրված է աղյուսակ 1-ում:

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2013 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2013թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5
1	ՓՄՁ և մասնավոր հատված	0,0	4348600,0	4 348 600,0
	<i>որից՝</i>			
1,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ			0,0
1,2	բանկեր, վարկային և միջազգային կազմակերպություններ		3 288 600,0	3 288 600,0
1,3	համայնքային բյուջե			0,0
1,4	մասնավոր ներդրողներ		1 060 000,0	1 060 000,0
2	Սոցիալական ոլորտներ	5 597 769,9	2 491 756,0	-3 106 013,9
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	5 013 769,9	2 347 785,0	-2 665 984,9
	սեփական միջոցներ	5 013 769,9	492 291,0	-4 521 478,9
	վարկային միջոցներ	0,0	1 855 494,0	1 855 494,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	584 000,0	140 971,0	-443 029,0
	համայնքային բյուջե	0,0	3 000,0	3 000,0
	մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	0,0
2,1	Կրթություն	1 398 500,0	545 543,0	-852 957,0
	<i>որից՝</i>			
2.1.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	1 398 500,0	506 600,0	-891 900,0
	սեփական միջոցներ	1 398 500,0	100 000,0	-1 298 500,0
	վարկային միջոցներ		406 600,0	406 600,0
2.1.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		36 943,0	36 943,0
2.1.3	համայնքային բյուջե		2 000,0	2 000,0
2.1.4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
2,2	Մշակույթ և սպորտ	395 480,0	182 798,0	-212 682,0
	<i>որից՝</i>			

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

2.2.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	395 480,0	161 098,0	-234 382,0
	սեփական միջոցներ	395 480,0	19 791,0	-375 689,0
	վարկային միջոցներ		141 307,0	141 307,0
2.2.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		21 700,0	21 700,0
2.2.3	համայնքային բյուջե			0,0
2.2.4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
2,3	Առողջապահություն	3 790 059,9	1 679 915,0	-2 110 144,9
	որից՝			
2,3,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	3 206 059,9	1 657 587,0	-1 548 472,9
	սեփական միջոցներ	3 206 059,9	350 000,0	-2 856 059,9
	վարկային միջոցներ		1 307 587,0	1 307 587,0
2,3,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	584 000,0	22 328,0	-561 672,0
2,3,3	համայնքային բյուջե			0,0
2,3,4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
2,4	Սոցիալական պաշտպանություն և երեխաների պաշտպանություն	13 730,0	83 500,0	69 770,0
	որից՝			
2.4.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	13 730,0	22 500,0	8 770,0
	սեփական միջոցներ	13 730,0	22 500,0	8 770,0
	վարկային միջոցներ			0,0
2.4.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		60 000,0	60 000,0
2.4.3	համայնքային բյուջե		1 000,0	1 000,0
2.4.4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
3	Արդյունաբերություն	0,0	15 997 500,0	15 997 500,0
	որից՝			
3,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ			0,0
3,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ			0,0
3,3	համայնքային բյուջե			0,0
3,4	մասնավոր ներդրողներ		15 997 500,0	15 997 500,0
4	Գյուղատնտեսություն	198 000,0	589 507,0	391 507,0
	որից՝			
4,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	158 000,0	38 500,0	-119 500,0
	սեփական միջոցներ	158 000,0	38 500,0	-119 500,0
	վարկային միջոցներ			0,0

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

4,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	40 000,0	550 007,0	510 007,0
4,3	համայնքային բյուջե		1 000,0	1 000,0
4,4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
5	Բնապահպանություն	85 717,8	181 868,4	96 150,6
	<i>որից՝</i>			
5,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից սեփական միջոցներ	85 717,8	88 874,4	3 156,6
	վարկային միջոցներ	85 717,8	88874,4	3 156,6
				0,0
5,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		74 940,0	74 940,0
5,3	համայնքային բյուջե		18 054,0	18 054,0
5,4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
6	Քաղաքաշինություն	120 575,6	294 900,0	174 324,4
	<i>որից՝</i>			
6,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից սեփական միջոցներ	120 575,6	245 000,0	124 424,4
	վարկային միջոցներ	120 575,6	245 000,0	124 424,4
				0,0
6,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ			0,0
6,3	համայնքային բյուջե		49 900,0	49 900,0
6,4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
7	Ենթակառուցվածքներ	15 636 800,0	2 191 737,0	-13 445 063,0
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից սեփական միջոցներ	15 636 800,0	2 152 620,0	-13 484 180,0
	վարկային միջոցներ	2 529 600,0	1 170 939,0	-1 358 661,0
		13 107 200,0	981 681,0	-12 125 519,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	16 034,0	16 034,0
	համայնքային բյուջե	0,0	23 083,0	23 083,0
	մասնավոր ներդրողներ	0,0	0,0	0,0
7,1	Ճանապարհաշինություն	2 529 600,0	1 194 022,0	-1 335 578,0
	<i>որից՝</i>			
7.1.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից սեփական միջոցներ	2 529 600,0	1 170 939,0	-1 358 661,0
	վարկային միջոցներ	2 529 600,0	1 170 939,0	-1 358 661,0
				0,0
7.1.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ			0,0
7.1.3	համայնքային բյուջե		23 083,0	23 083,0

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

7.1.4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
7,2	Ջրամատակարարում	13 107 200,0	401 034,0	-12 706 166,0
	<i>որից՝</i>			
7.2.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	13 107 200,0	385 000,0	-12 722 200,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ	13 107 200,0	385 000,0	-12 722 200,0
7.2.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		16 034,0	16 034,0
7.2.3	համայնքային բյուջե			0,0
7.2.4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
7,3	Գազիֆիկացում	0,0	596 681,0	596 681,0
	<i>որից՝</i>			
7.3.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	596 681,0	596 681,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ		596 681,0	596 681,0
7.3.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ			0,0
7.3.3	համայնքային բյուջե			0,0
7.3.4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
8	Զբոսաշրջություն	12 000,0	0,0	-12 000,0
	<i>որից՝</i>			0,0
8,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ			0,0
8,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	12 000,0		-12 000,0
8,3	համայնքային բյուջե			0,0
8,4	մասնավոր ներդրողներ			0,0
9	Տարածքային կառավարում, տեղական ինքնակառավարում, քաղաքացիական հասարակություն, արտակարգ իրավիճակներ	0,0	145 219,0	145 219,0
	<i>որից՝</i>			
9,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ			0,0
	վարկային միջոցներ			0,0
9,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		116 419,0	116 419,0
9,3	համայնքային բյուջե			0,0
9,4	մասնավոր ներդրողներ		28 800,0	28 800,0

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

	ԸՆԴԱՄԵՆԸ 2013թ.	21 650 863,3	26 241 087,4	4 590 224,1
	<i>որից՝</i>			
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	21 014 863,3	4 872 779,4	-16 142 083,9
	սեփական միջոցներ	7 907 663,3	2 035 604,4	-5 872 058,9
	վարկային միջոցներ	13 107 200,0	2 837 175,0	-10 270 025,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	636 000,0	4 186 971,0	3 550 971,0
	համայնքային բյուջե	0,0	95 037,0	95 037,0
	մասնավոր ներդրողներ	0,0	17 086 300,0	17 086 300,0

Աղյուսակ 2

Տեղեկանք

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2013թ. տարեկան աշխատանքային պլանով նախատեսված միջոցառումների վերաբերյալ

Հ/Հ	Միջոցառման համառոտ բովանդակությունը	Գումարը /հազ. դրամ/	Ֆինանսավորման աղբյուրը
1	2	3	4
ՓՄՁ և մասնավոր հատված			
1	ՓՀԷԿ-երի կառուցում և շահագործում	1060000,0	Մասնավոր ներդրողներ
2	Փոքր ու միջին բիզնեսի և գյուղատնտեսության զարգացման վարկային ծրագրեր	3260000,0	Միջազգային կազմակերպություններ և բանկեր
3	Աջակցություն Սյունիքի մարզի կայուն զարգացմանը	28600,0	ԵԱՀԿ Սյունիքի մասնաճյուղ
Ընդամենը		4348600,0	
Կրթություն			
1	«Շամբի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի կառուցում	98200,0	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ
2	«Ծղուկի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի հիմնանորոգում	97700,0	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ
3	«Կապանի թիվ 2 ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի կառուցում	100000,0	ՀՀ պետական բյուջե
4	«Գորայքի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի հիմնանորոգում	89600,0	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ
5	«Տաթևի միջն. դպրոց» ՊՈԱԿ-ի վերանորոգում	121100,0	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

6	Դպրոցական հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում	27930,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
7	Աջակցություն մարզի նախադպրոցական և դպրոցական հաստատություններին մասնագիտական դասընթացների և խորհրդատվությունների միջոցով	9013,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
8	Կրթական ծրագրերի իրականացում	2000,0	Համայնքային բյուջե
Ընդամենը		545543,0	
Մշակույթ, սպորտ, երիտասարդության հարցեր			
1	Մարզական և մշակութային միջոցառումների իրականացում	7171,0	ՀՀ պետական բյուջե
2	Ազարակի արվեստի դպրոցի հիմնանորոգում	109579,0	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ
3	Ա. Բակունցի տուն-թանգարանի ջեռուցման համակարգի կառուցում	6508,0	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ
4	Հ. Սահյանի տուն-թանգարանի վերակառուցում	25220,0	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ
5	Հուշարձանների ամրակայում, նորոգում և վերականգնում	12620,0	ՀՀ պետական բյուջե
6	Մարզի Կապան և Գեղրի համայնքներում խաղահրապարակների կառուցում	5900,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
7	Մշակութային միջոցառումների իրականացում	15800,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
Ընդամենը		182798,0	
Առողջապահություն			
1	«Կապանի ԲԿ» ՓԲԸ թերապևտիկ մասնաշենքի վերանորոգում	566295,0	ՀՀ պետական բյուջե, «Համաշխարհային բանկ», ԱՆ ԾԻԳ
2	«Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ» ՓԲԸ նոր մասնաշենքի կառուցում	741292,0	ՀՀ պետական բյուջե, «Համաշխարհային բանկ», ԱՆ ԾԻԳ

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

4	Մոր և մանկան բժշկական ծառայություն	350000,0	ՀՀ պետական բյուջե
5	Աշտուվան, Շաղատ, Տոլորս, Շինուհայր համայնքերում բուժ. ամբուլատորիաների մասնակի վերանորոգում	14800,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
6	Ուսուցողական և խորհրդատվական ծրագրերի իրականացում	7528,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
Ընդամենը		1679915,0	
Սոցիալական ապահովություն և երեխաների պաշտպանություն			
1	Քաղաքային համայնքների մշակութային և սպորտային կենտրոններում թեք հարթակների կառուցում	1000,0	Համայնքային բյուջե
2	Գործազուրկների մասնագիտական ուսուցման կազմակերպում	15000,0	ՀՀ պետական բյուջե
3	Աշխատավարձի փոխհատուցում գործատուին, հաշմանդամին աշխատանքի տեղավորման նպատակով	7500,0	ՀՀ պետական բյուջե
4	Երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոնների ստեղծում	60000,0	Միջազգային և այլ կազմակերպություններ
Ընդամենը		83500,0	
Քաղաքաշինություն			
1	Կապանի դատարանի շենքի կառուցում	195000,0	ՀՀ պետական բյուջե
2	Բազմաբնակարան շենքերի տանիքների հիմնանորոգում	50000,0	ՀՀ պետական բյուջե
3	Քաղաքաշինական ծրագրերի իրականացում	49900,0	Համայնքային բյուջե
Ընդամենը		294900,0	
Ենթակառուցվածքներ			
Ճանապարհաշինություն			
1	Մարզային նշանակության ավտոճանապարհների ձմեռային պահպանում, ընթացիկ պահպանում և շահագործում	105239,0	ՀՀ պետական բյուջե

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

2	Ա/ճ Մ-2 Մ-2 Երևան-Երասխ-Գորիս-Կապան-Մեղրի-Իրանի Իսլամական հանրապետության սահման Գորիս քաղաքով անցնող 4.5կմ հատված	260000,0	ՀՀ պետական բյուջե
3	Ա/ճ Մ-2 Մ-2 Երևան-Երասխ-Գորիս-Կապան-Մեղրի-Իրանի Իսլամական հանրապետության սահման ա/ճ կմ 311 հատվածում բերվածքների մաքրում	3000,0	ՀՀ պետական բյուջե
4	Հ-46, Մ-2-Տաթև-Աղվանի-Կապան-Մ-2 կմ14+800 փլուզված հատվածի վերանորոգում	2000,0	ՀՀ պետական բյուջե
5	Հ-46, Մ-2-Տաթև-Աղվանի-Կապան-Մ-2 կմ23+500 փլուզված հատվածի վերանորոգում	3000,0	ՀՀ պետական բյուջե
6	Ա/ճ Մ-2 Մ-2 Երևան-Երասխ-Գորիս-Կապան-Մեղրի-Իրանի Իսլամական հանրապետության սահման կմ359+600 հատվածի կամուրջի հիմնանորոգում	57735,0	ՀՀ պետական բյուջե
7	Միջպետական և հանրապետական նշանակության ավտոճանապարհների ձմեռային պահպանում, ընթացիկ պահպանում և շահագործում	730400,0	ՀՀ պետական բյուջե
8	Արհեստական կառույցների պահպանություն և շահագործում՝ Արաքս գետի Մեղրիի կամուրջ	9565,0	ՀՀ պետական բյուջե
9	Համայնքային նշանակության ճանապարհաշինական ծրագրերի իրականացում	23083,0	Համայնքային բյուջե
Ընդամենը		1194022,0	
Ջրամատակարարում			
1	Կապան, Գորիս, Մեղրի քաղաքներում և Աճանան, Սյունիք գյուղական համայնքներում խմելու ջրագծի հիմնանորոգում	385000,0	ՀՀ պետական բյուջե, Եվրոպական զարգացման բանկ
2	Ազարակ և Եղվարդ համայնքներում ջրամատակարարման ցանցերի հիմնանորոգում	16034,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
Ընդամենը		401034,0	
Գազիֆիկացում			
1	Խոզնավար, Խնածախ, Վաղատուր, Սպանդարյան համայնքների գազիֆիկացում	596681,0	ՀՀ պետական բյուջե, ՀՀ Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացում» ԾՎԿԳ

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ընդամենը		596681,0	
Ընդամենը ենթակառուցվածքներ		2191737,0	
Արդյունաբերություն			
1	Հանքարդյունաբերության զարգացում	3847500,0	<<Ագարակի ՊՄԿ>> ՓԲԸ
2	Հանքարդյունաբերության զարգացում	12150000,0	<<Դենո Գոլդ Մայնինգ Քամինի>> ՓԲԸ
Ընդամենը		15997500,0	
Գյուղատնտեսություն			
1	Ոռոգման համակարգերի հիմնանորոգում	38500,0	ՀՀ պետական բյուջե
2	Գորիսի և Սիսիանի տարածաշրջանների 40 համայնքներում անասնապահության զարգացման ծրագիր	350000,0	Շվեյցարիայի Զարգացման և Համագործակցության Գործակալություն
3	Շուկաներ Մեղրիի համար ծրագրի իրականացում	181700,0	<<Քարդ>> հիմնադրամ
4	Մեղվապահության զարգացման ծրագիր	4920,0	Վայրի բնության համաշխարհային հիմնադրամ
5	Մրգերի և հատապտուղների հավաքման կետի ստեղծում	1720,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
6	Գյուղտեխնիկայի տրամադրում <<Կապանի տարածաշրջանի զարգացում>> հիմնադրամին	6000,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
7	Կարտոֆիլի բարձրորակ սերմանյութի արտադրության կազմակերպում Ծավ համայնքում	3867,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
8	Փակ գրունտում /ջերմոցային/ մշակաբույսերի աճեցման ծրագիր	1800,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
9	Գյուղատնտեսական ծրագրերի իրականացում	1000,0	Համայնքային բյուջե
Ընդամենը		589507,0	
Բնապահպանություն			
1	Շիկահողի կենսոլորտային արգելոցի և շրջակա համայնքների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի իրականացում	54000,0	Գերմանական KFW բանկ

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

2	Խուստուփ և Չանգեզուր արգելավայրերի ստեղծման ծրագրի իրականացում	12300,0	Վայրի բնության համաշխարհային հիմնադրամ
3	Արջերի պահպանության ծրագիր	5400,0	Վայրի բնության համաշխարհային հիմնադրամ
4	«Շիկահող» պետական արգելոցի, «Սոսիների պուրակ» և «Չանգեզուր» պետական արգելավայրերի պահպանության, գիտական ուսումնասիրությունների, անտառտնտեսական աշխատանքների կատարման ծրագրեր	50130,0	ՀՀ պետական բյուջե
5	Շրջակա միջավայրի պահպանության խնդիրների վերաբերյալ ծրագրերի իրականացում	3240,0	ԵԱՀԿ Սյունիքի մասնաճյուղ
6	Բնապահպանական ծրագրերի իրականացում	18054,0	Համայնքային բյուջե
7	Կապան, Քաջարան, Ագարակ և Սյունիք համայնքներում բնապահպանական ծրագրերի իրականացում	38744,4	ՀՀ պետական բյուջե
Ընդամենը		181868,4	
Տարածքային կառավարում, տեղական ինքնակառավարում և քաղաքացիական հասարակություն			
1	Համայնքների հիմնախնդիրների լուծմանն ուղղված ծրագրերի և միջոցառումների իրականացում	80119,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ
2	Աջակցություն քաղաքացիական հասարակության զարգացմանը	24300,0	ԵԱՀԿ Սյունիքի մասնաճյուղ
3	Համայնքային զարգացման ծրագրեր	12000,0	Քաունթերփարթ Ինթերնեյշնլ
4	Աջակցություն Ագարակի քաղաքային համայնքին	28800,0	<<Ագարակի ՊՄԿ>> ՓԲԸ
Ընդամենը		145219,0	
Ընդամենը 2013թ. տարեկան աշխատանքային պլանով		26241087,4	

16. ՀԱՎԵԼԱԾՆԵՐ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ 2010-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՍՈՑԻԱԼ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ
ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԵՆՔ

1. ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
<p>Ռազմավարական նպատակ</p> <p>Ձեռնարկատիրական գործունեությանն առնչվող իրավաօրենսդրական ակտերի և դրանցում տեղի ունեցող փոփոխությունների վերաբերյալ մարզի գործարարների շրջանակներում տեղեկատվության տարածման միջոցառումների իրականացում, աջակցություն սկսնակ գործարարներին և ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրման գործընթացում</p>	<p>ՓՄՁ ՋԱԿ-ի Սյունիքի մարզի ներկայացուցչությունների հետ համատեղ տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցության տրամադրում մարզի ՓՄՁ սուբյեկտներին</p>	<p>Զարգացման ծրագրերի և վերլուծության բաժին, ՏԻ և ՀԳՄՀ վարչություն, ՊՄՁ ՋԱԿ</p>	<p>ՏԻՄ ղեկավարների աջակցությունը և մասնակցությունը գործընթացին</p>
<p>Ծրագիր 1.</p> <p>ՓՄՁ պետական աջակցության տարեկան ծրագրերի հասանելիության ապահովում</p>	<p>Մարզի բոլոր համայնքներում ՓՄՁ պետական աջակցության տարեկան ծրագրերի հասանելիությունը ապահովված է</p>	<p>Զարգացման ծրագրերի և վերլուծության բաժին, ՏԻ և ՀԳՄՀ վարչություն, ՊՄՁ ՋԱԿ</p>	<p>Մարզի ՏԻՄ ղեկավարների կողմից ՓՄՁ ՋԱԿ-ի ներկայացուցչությունների գործառույթների իրականացում ՋԱԿ</p>
<p>Ծրագիր 2.</p> <p>Աջակցություն ՓՄՁ ՋԱԿ-ի մարզային մասնաճյուղերում դասընթացների կազմակերպմանը</p>	<p>Դասընթացների կազմակերպում սկսնակ ձեռներեցիների համար Կապանում և Սիսիանում</p>	<p>Զարգացման ծրագրերի և վերլուծության բաժին, ՊՄՁ ՋԱԿ</p>	<p>Գյուղական համայնքների շահառուների տեսակարար կշռի մեծացում ՓՄՁ աջակցության տարեկան պլանում</p>
<p>Ծրագիր 3.</p> <p>ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրում</p>	<p>ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրում</p>	<p>ՊՄՁ ՋԱԿ</p>	
<p>Ծրագիր 4.</p> <p>Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցություն</p>	<p>Սկսնակ գործարարներին աջակցություն</p>	<p>ՊՄՁ ՋԱԿ</p>	

2.ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ

2.1 Կրթություն

Բազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
<p>Ոլորտային նպատակ՝ Բարձրացնել կրթական ծառայությունների մատչելիությունը և որակը Սյունիքի մարզում</p>	<p>1. Համախառն ընդգրկվածությունը հիմնական դպրոցում - 99.5 %</p> <p>2. Աշակերտ - ուսուցիչ հարաբերակցությունը՝ հանրակրթության բնագավառում- 7 :1</p> <p>3. 3-6 տարեկան երեխաների նախադպրոցական հաստատություններում ընդգրկվածության տեսակարար կշիռը այդ տարիքի երեխաների ընդհանուր թվում – 68.5%</p> <p>5. Հանրակրթական ծառայությունների որակից աշակերտների և ծնողների բավարարվածության աստիճան - 93%</p>	<p>Կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն</p>	<p>Կրթության համար պետական բյուջեի ծախսերը շարունակելու են աճել համաձայն ՀՀ կառավարության ծրագրային ցուցանիշների:</p> <p>Ֆինանսական միջոցները բաշխված են և ժամանակին հատկացված:</p>
<p>Ծրագիր 1. Դպրոցների շենքային պայմանների բարելավում և նյութատեխնիկական բազայի արդիականացում:</p>			
<p>1.1 Դպրոցական շենքերի վերանորոգում</p>	<p>Շամբի, Ծղուկի Գորայքի Գորիսի N 2 հիմնական</p>	<p>Կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն,</p>	<p>Կառավարության կողմից դպրոցական շենքերի</p>

	<p>Կապանի N 6 հիմնական Սիսիանի N 1 հիմնական, Շաղաթի, Խնձորեսկի, Կապանի N 10, Կապանի N 2 ավագ դպրոցների վերանորոգման աշխատանքներ 604.7 մլն դրամ</p>	<p>Քաղաքաշինության նախարարություն</p>	<p>վերանորոգման և նյութատեխնիկական բազայի համալրման նպատակով հատկացվող ֆինանսական միջոցների հաշվին:</p>
<p>Ծրագիր 2. Ուսուցչական անձնակազմի որակավարման բարձրացում, ուսուցիչ-աշակերտ-ծնող կապերի սերտացում</p>			
<p>2.1 Ուսուցիչների մասնագիտական վերապատրաստման դասընթացների պարբերաբար կազմակերպում, կրթության օրենսդրության մասին իրազեկում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>Մարզային ենթակայության բոլոր հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների ուսուցիչների վերապատրաստման նախնական հայտերի կազմում և ներկայացում ՀՀ ԿԳՆ կրթության ազգային ինստիտուտ</p>	<p>Որակավորման բարձրացման, մեկ կամ մեկից ավելի թեմատիկ ուղղվածությամբ վերապատրաստման դասընթացների մասնակցած ուսուցիչների թիվ- 900</p> <p>Համակարգչին տիրապետող ուսուցիչների թիվ -1450</p>	<p>Կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն, «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ</p>	<p>Ուսուցիչների վերապատրաստումը կառավարության ուշադրության կենտրոնում է և իրականացվում է ՀԲ «Կրթության որակ և համապատասխանության» վարկային ծրագրի շրջանակում, ինչպես նաև «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին</p>
<p>2.2 Դասավանդման համագործակցային և մանկավարժական նոր մեթոդների ուսուցում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>ՏՁԾ 24 համայնքի նախադպրոցական և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների դաստիարակների և ուսուցիչների համար դասավանդման համագործակցային և մանկավարժական նոր մեթոդների ուսուցման վերաբերյալ դասընթացների</p>	<p>ՏՁԾ 24 համայնքի նախադպրոցական և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների դաստիարակների և ուսուցիչների համար ուսուցման նոր մեթոդների վերաբերյալ դասընթացների կազմակերպում և անցկացում</p> <p>Ծրագրի ներդրման</p>	<p>Կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն, «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ</p>	<p>«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին</p>

կազմակերպում	Ֆինանսական արժեքը կազմում է 27.9 մլն դրամ		
2.5 Ուսուցիչների պարտադիր ատեստավորման կազմակերպում «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան Առաջնահերթ միջոցառումներ «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան ուսուցիչների առաջին ատեստավորումն իրականացնելու նպատակով կազմել և ՀՀ ԿԳՆ ներկայացնել ատեստավորվողների ցուցակներն ու տվյալները	Ատեստավորման ենթակա է 439 ուսուցիչ	Կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն,	«Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին և ժամանակացույցին համապատասխան
Ծրագիր 3. Դպրոցների ինքնակառավարման կարողությունների բարձրացում			
3.1 Հանրակրթական դպրոցների ղեկավարների կառավարման հմտությունների զարգացում, «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան դպրոցի տնօրենների վերապատրաստում և ատեստավորում Առաջնահերթ միջոցառումներ Հիմք ընդունելով «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներն ու ժամանակացույցը նախապատրաստական աշխատանքներ իրականացնել դպրոցի տնօրենների վերապատրաստում և ատեստավորում իրականացնելու համար	Որակավորման բարձրացման և վերապատրաստման դասընթացների մասնակցած ղեկավարների թիվը կորոշվի ՀՀ ԿԳՆ հետ համատեղ	Կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն,	Դպրոցների ղեկավար կադրերի վերապատրաստումը կառավարության ուշադրության կենտրոնում է և իրականացվում է ՀԲ «Կրթության որակ և համապատասխանության» վարկային ծրագրի շրջանակում, ինչպես նաև «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին և ժամանակացույցին համապատասխան
Ծրագիր 4. Ներառական կրթության համակարգի զարգացում			
4.1 Հատուկ կրթության և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ուսուցման նպաստավոր պայմանների ստեղծում, դասընթացների կազմակերպում,	Ներառական կրթության իրականացնող դպրոցների ցանկի ընդլայնում:	Կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն	«Վորլդ Վիժն ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին

<p>Ներառական կրթության իրականացնող դպրոցների ցանկի ընդլայնում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>Մարզի 6 հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում ներառական կրթության արմատավորում, երեխաների կարիքի համապատասխան շինարարական որոշ աշխատանքների իրականացում: ԿԱԻ Գորիսի և Կապանի մասնաճյուղերի միջոցով դասընթացների կազմակերպում</p>			
<p>Ծրագիր 5. Նախադպրոցական կրթության համակարգի զարգացում՝ հատկապես գյուղական համայնքներում</p>			
<p>5.1 Նախադպրոցական հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>Երկու մանկապարտեզների վերանորոգում Կապան քաղաքում</p>	<p>Ծրագրի ներդրման ընդհանուր արժեքը կազմում է 9.0 մլն դրամ</p>	<p>Կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն</p>	<p>Պետությունը հետևողական է նախադպրոցական կրթության օրենքի կիրարկման ենթաօրենսդրական ակտերի մշակման և գործարկման հարցում</p> <p>«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին</p>

2.2 Մարզական, մշակույթի և արտադարձական հաստատությունների ենթակառուցվածքների բարելավում և նյութատեխնիկական բազայի արդիականացում

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Մարզպետարանի պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
<p>Ռազմավարական նպատակ</p> <p>Մարզում մշակույթի դերի բարձրացում, մշակութային ժառանգության պահպանում, մարզամշակութային միջոցառումների իրականացում</p> <p>Ծրագիր 1. Մշակույթի և մարզական հաստատությունների շենքերի կառուցում, հիմնանորոգում և նյութատեխնիկական բազայի բարելավում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>Շինարարական աշխատանքների ընթացքի նկատմամբ հսկողությանն իրականացում</p>	<p>Հիմնանորոգվող և կառուցվող մշակութային օբյեկտներ՝</p> <p>Ագարակի արվեստի դպրոցի հիմնանորոգում, Ա. Բակունցի տուն-թանգարանի ջեռուցման համակարգի կառուցում, Հ. Սահյանի տուն-թանգարանի վերակառուցում, Հուշարձանների ամրակայում, նորոգում և վերականգնում</p> <p>Ծրագրի իրագործման համար պետական բյուջեով կպահանջվի 153.9 մլն դրամ</p>	<p>ՀՀ Սյունիքի մարզպետարան կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն /մշակույթի և սպորտի բաժին/</p>	<p>ՀՀ պետական բյուջե, ՀՀ սոց. ներդրումների հիմնադրամ</p>

<p>Ծրագիր 2</p> <p>Մարզի մի շարք համայնքներում խաղահրապարակների, մարզադաշտերի ստեղծում, կապան քաղաքի մի քանի թաղամասերում հանգստի գոտիների բարեկարգում, հանդիսությունների սրահի կահավորում :</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>Շինարարական աշխատանքների ընթացքի նկատմամբ հսկողությանն իրականացում</p>	<p>Մարզի մի շարք համայնքներում խաղահրապարակների, մարզադաշտերի հիմնում, խաղասարքերի տեղադրում, հանգստի գոտիների բարեկարգում: Ծրագրի իրագործման համար կպահանջվի 5.9 մլն. դրամ</p>		<p><<Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ>> ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին</p>
<p>Ծրագիր 3</p> <p>Մշակութային և սպորտային միջոցառումների կազմակերպում</p>	<p>Մարզային մշակութային միջոցառումների կազմակերպում</p> <p>ա) մարզային և հանրապետական փառատոնների կազմակերպում</p> <p>բ) ցուցահանդեսների կազմակերպում</p> <p>գ) համերգային և թատերական ծրագրերի</p>	<p>ՀՀ Այունիքի մարզպետարան կրթության, մշակույթի և սպորտի վարչություն /մշակույթի և սպորտի բաժին/, մարզի համայնքներ</p>	<p>ՀՀ պետական բյուջե, <<Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ>> ՄԲԿ</p>

	<p>իրականացում՝</p> <p>դ) տոնախմբությունների կազմակերպում</p> <p>ե) գիտաժողովների անցկացում</p> <p>զ) հուշամրցաշարերի անցկացում</p> <p>է) ստուգատեսների անցկացում</p> <p>ը) առաջնությունների կազմակերպում</p> <p>թ) մարզային հանրապետական փառատոնների կազմակերպում</p> <p>Մարզային սպորտային միջոցառումների անցկացում</p> <p>ա) հուշամրցաշարերի, ստուգատեսների, առաջնությունների</p>		
--	--	--	--

	<p>անցկացում</p> <p>բ) մարզական փառատոնների կազմակերպում</p> <p>գ) հանրապետական մրցումների մասնակցության ապահովում</p> <p>Ծրագրի իրագործման համար նախատեսվում է 22.9 մլն. դրամ</p>		
--	--	--	--

2.3. Առողջապահություն

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/նախադրյալներ/
Ռազմավարական նպատակ 1 Բժշկական ծառայությունների որակի և մատչելիության բարձրացում			
<p>Ծրագիր 1 Արտահիվանդանոցային բ.օգ. որակի բարելավում 1.1 Մարզում առողջության առաջնային պահպանման որակի և մատչելիության բարձրացում՝ ամբողջ մարզի տարածքում ընտանեկան բժշկի ինստիտուտի կայացում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ընտանեկան բժիշկների որակյալ ծառայություններից օգտվող բնակչության տեսակարար կշիռը (85%) • համ. ազգային օրացույցի ըստ տարիքի ազգաբնակչության ընդգրկվածությունը պատվաստումներում /92-95%/ • սկրինինգային ծրագրերի՝ /զարկերակային ճնշման չափում, կրծքագեղձի, արգանդի վզիկի, շականակագեղձի քաղցքեղ վաղ հայտնաբերում/ ազգաբնակչության ընդգրկվածությունը ըստ տարիքի /88-92%/ • առողջ երեխային վարման ծավալի ապահովում/100%/ 	<p>Առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչություն/առողջապահության բաժին/</p>	<p>ՀՀ Կառավարության կողմից բժշկական սպասարկման համար ֆինանսական միջոցների հատկացում</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • ՄՀԻՎ ապահովում ամբուլատոր պայմաններում /100%/ • նորածինների կրծքով սնուցման ընդգրկվածություն/90% • Ընտանեկան բժշկի կողմից առողջ ապրելակերպի քարոզչություն /100%/ 		
<p>1. 2 Արտահիվանդանոցային դիսպանսերային և նեղ մասնագիտական բուժօգնության որակի և մատչելիության բարձրացում /էնդոկրինոլոգիական, ինֆեկցիոն, հոգեբուժական, սրտաբանական, տուբերկուլյոզային, մաշկավեներաբանական, արյունաբանական, մանկաբարձգինեկոլոգիական/ ամբողջովին ընդգրկելով մարզի տարածքի գյուղական և քաղաքային համայնքներում բնակվող բնակչությանը</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ա/էնդոկրինոլոգիական ծառայության գծով՝ կոմատոզ վիճակով հոսպիտալիզացիայի ցուցանիշի նվազում /K=0/, դիաբետով հաշվառված հիվանդների առաջնակի հաշմանդամության մակարդակի իջեցում, գյուղկոմետրիայի կատարման մակարդակի ավելացում • գ/ուռուցքաբանական՝ վաղ հայտնաբերված հիվանդների թիվը ընդհանուրի մեջ/ 50-60%/ • դ/ սրտաբանական ծառայությունների գծով՝ բարդություններով հոսպիտալիզացված հիվանդների թիվը հաշվառված հիվանդների թվին /K=0/ • ե/գյուղերում և քաղաքներում դիսպանսերային սպասարկման մեջ ընդգրկված բնակչության հավասար տեսակարար կշիռ • ժ/հղիների վաղ ընդգրկման , սեռավարակների նկատմամբ հղիների հետազոտման, վաղաժամ ծննդաբերության բացառման, հետծննդյան շրջանում ծննդկանների ընդգրկման, կանանց կոնսուլտացիայի կողմից Պապ-տեսթի մեջ կանանց ընդգրկվածության, 15 տարեկան աղջիկների զարգացման գնահատման ընդգրկվածության, սկրինինգային ցուցանիշներ բարձրացում/%// 	<p>Առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչություն/առողջապահության բաժին/</p>	<p>ՀՀ Կառավարության կողմից բժշկական սպասարկման համար ֆինանսական միջոցների հատկացում</p>
<p>1. 3 Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի որակի և մատչելիության բարձրացում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովվող ազգաբնակչության շրջանում մերժված դեպքերի նվազում • տրամադրված դեղորայքի ամբողջականության և նպատակային հասցեագրվածության տոկոսարար կշիռը/50 %/ 	<p>Առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչություն/առ</p>	<p>ՀՀ Կառավարության կողմից բժշկական սպասարկման</p>

		ողջապահությա ն բաժին/	համար ֆինանսական միջոցների հատկացում, հումանիտար օգնություն
<p>1.4 Լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների որակի և մատչելիության բարձրացում մարզի ամբողջ բնակչության համար</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ Արտահիվանդանոցային բուժ. օգնության գծով մատուցված ծառայությունների որակի ապահովում, որակը բնորոշող նոր ցուցանիշների ներդրում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ա/ ախտորոշման համար Երևան ուղեգրված հիվանդների տեսակարար կշիռը հետազոտված հիվանդների ընդհանուր թվի մեջ / ոչ ավելին քան 10 %/ • բ/ գյուղական համայնքներում արտագնա ախտորոշիչ այցելությունների հաճախականության բարձրացում • Ծրագրի իրականացման համար կպահանջվի 850.0 մլն. դրամ 	Առողջապահությ ան և սոցիալական ապահովության վարչություն/առ ողջապահությա ն բաժին/	ՀՀ Կառավարության կողմից բժշկական սպասարկման համար ֆինանսական միջոցների հատկացում
<p>Ծրագիր 2 Հիվանդանոցային /երկրորդ մակարդակի/ ծառայությունների որակի և մատչելիության բարձրացում</p>			
<p>2.1. մոր և մանկան առողջության պահպանման ծառայությունների բարելավում</p>	<p>ա/ պերինատալ մահացության ցուցանիշի նվազում /մինչև 10 պր. Կապանի և Սիսիանի, Մեղրու տարածաշրջան. ԲԿ-ներում/, բ/ մայրական մահացության բացակայություն գ/ մանկական մահացության ցուցանիշի նվազում /մինչև 7.0պր/</p>	Առողջապահությա ն և սոցիալական ապահովության վարչություն/առողջ ապահովության բաժին/	ՀՀ Կառավարությա ն կողմից բժշկական սպասարկման համար ֆինանսական միջոցների հատկացում,

<p>2.2 Երկրորդ մակարդակի հիվանդանոցային ծառայության որակի և մատչելիության բարելավում</p>	<p>ա/ հիվանդանոցային մահաբերության ցուցանիշի նվազում % բ/ հիվանդի բուժման միջին տևողության նվազում/ մահճ.-օր/ գ/ վիրաբուժական գործունեության ակտիվության բարձրացում% դ/պլանային և անհետաձգելի վիրաբուժության համաչափ զարգացում ե/ հետվիրահատական բարդությունների նվազում % զ/ կլինիկական և ախտաբանաանատոմիական ախտորոշումների չհամընկնելու հաճախականության նվազում % ՚ե/ սուր սիրտանոթային ախտորոշմամբ հիվանդների առաջնակի հաշմանդամության և մահացության ցուցանիշի նվազում թ/ օնկոլոգիական ախտորոշումով հիվանդների պարբերական բուժման արդյունավետության բարձրացում / 5-ամյա ապրելիության ցուցանիշի բարձրացում/ ժ/ներիվանդանոցային վարակի բացակայություն</p>	<p>Առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչություն/առողջ ապահովության բաժին/</p>	<p>ՀՀ Կառավարության կողմից բժշկական սպասարկման համար ֆինանսական միջոցների հատկացում, համավճարների ց և վճարովի ծառայությունից գոյացած միջոցներ,</p>
<p>2.3 շտապ օգնության ծառայությունների բարելավում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ Հիվանդանոցային բուժ. օգնության գծով մատուցված ծառայությունների որակի ապահովում</p>	<p>ա/առավելագույն ժամկետը /30 րոպից ավելին՝ կանչը ստանալու և սպասարկելու մեջ ընկած ժամանակահատված/ գերազանցող կանչերի թվի բացառում բ/ սպասարկված մասնագիտացված կանչերի տեսակարար կշիռը բարձրացում գ/ կրկնակի կանչերի տեսակարար կշռի նվազում</p> <ul style="list-style-type: none"> Ծրագրի իրականացման համար կպահանջվի 800.0 մլն. դրամ,այդ թվում <<Մոր և մանկան առողջության պահպանում>> ծրագրի իրականացման համար՝170.0 մլն.դրամ 	<p>Առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչություն/առողջ ապահովության բաժին/</p>	<p>ՀՀ Կառավարության կողմից բժշկական սպասարկման համար ֆինանսական միջոցների հատկացում,</p>
<p>Ռազմավարական նպատակ 2 Բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավում</p>			
<p>Ծրագիր 1 Բուժ. հաստատությունների շենքային պայմանների</p>	<p>-ա/<<Կապանի ԲԿ>>թերապևտիկ մասնաշենքի վերակառուցում, -բ/<<Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ>>նոր</p>	<p>Առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչություն/առողջապահության</p>	<p>ՀՀ պետական բյուջե, Համաշխարհային բանկի վարկային ծրագիր</p>

<p>բարելավում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի կողմից հսկողության հրականացում ժամանակացույցի շեղումները բացառելու նպատակով</p>	<p>մասնաշենքի կառուցում/համաշխարհային / ՀԲ վարկային ծրագրով/</p> <p>գ/«Սիսիանի ԲԿ» պոլիլիինիկական մասնաշենքի վերակառուցման ավարտ/ 16.0 մլն. դրամ/</p> <p>դ/ «Գորիսի ԲԿ» դիարանի կառուցում, տուբերկոլթղային բաժանմունքի վերանորոգում / 70.0 մլն.դրամ/</p>	<p>բաժին/</p>	<p>ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի հատկացումներ</p> <p>Համաշխարհային բանկի վարկային ծրագիր</p>
<p>Ծրագիր 2 Բուժհաստատությունների տեխնիկական ռեսուրսների բարելավում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ Սարքավորումների հասցեական բաշխման նկատմամբ հսկողության սահմանում</p>	<p>ա/ բժշկական կենտրոնների նորաձնային և մանկական բաժանմունքների հագեցում ժամանակակից սարքավորումներով Բ/ԱԱՊԿ հագեցում անհրաժեշտ միջոցներով որակի նոր ցուցանիշների ներդրման գործընթացը ապահովելու նպատակով</p> <p>գ/«Քաջարանի ԲԿ» հագեցում նորագույն սարքավորումներով/ 100.0 մլն դրամ/</p>	<p>Առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչություն/առողջապահության բաժին/</p>	<p>ՀՀ ատողջապահության նախարարության կողմից կենտրոնացված գնումներով ձեռք բերված սարքավորումներ /պետական բյուջե/, այլ աղբյուրներ՝ ԱՄՆ ՄՁԳ, Վորլդ Վիժն «ՀՊՄԿ»ԲԲԸ միջոցներով</p>
<p>Ծրագիր 3 Բուժհաստատությունների կադրային ռեսուրսների</p>	<p>ա/Նեղ մասնագիտակա հետդիպլոմային նպատակային կրթում պետական պատվերի շրջանակներում</p>	<p>Առողջապահության և սոցիալական ապահովության վարչություն/առողջապահության</p>	<p>Պետ բյուջե ԱՄՆ ՄՁԳ, ՀՕՖ, Վորլդ</p>

<p>բարելավում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>ՀՀ առողջապահության նախարարության կողմից ուղեգրված մասնագետների կենցաղային պայմանների ապահովման նկատմամբ հսկողության սահմանում:</p>	<p>բ/ԱԱՊ ոլորտի բժիշկների, միջին բուժանձնակազմի շարունակական կրթում <<Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի>>, Մալարիա, ՄԻԱՎ-ի ազգային ծրագրի շրջանակներում և ոչտարափոխիկ հիվանդությունների կանխարգելում թեմաներով բնակչության կրթում</p> <p>Բարձր որակավորում ունեցող բժժկների թախտոր հաստիքների նվազում</p>	<p>բաժին/</p>	<p>Վիժն</p> <p>ՊԲ, համայնքային բյուջեներից հատկացումներ</p>
--	---	---------------	---

2.4. Սոցիալական պաշտպանություն, երեխաների իրավունքների պաշտպանություն

Բազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
<p>1. Ոլորտային նպատակ՝</p> <p>Բարձրացնել սոցիալական ծառայությունների մատչելիությունը և որակը մարզում</p>	<p>1. Սոցիալական ծառայությունների հասցեականությունից սոցիալապես խոցելի բնակչության բավարարվածության աստիճան, 65%</p> <p>2. Ծառայության որակից սոցիալապես խոցելի խմբերի</p>	<p>Սոցիալական ապահովության բաժին</p>	<p>Սոցիալական պաշտպանության ոլորտը ՀՀ կառավարության ուշադրության կենտրոնում է</p> <p>Ֆինանսական միջոցները բաշխված են և ժամանակին հատկացված</p>

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
	<p>բավարարվածության աստիճան, 65%</p> <p>3. Աշխատանքի տեղավորված գործազուրկների տեսակարար կշիռը, 3 %</p>		
<p>Ծրագիր 1. Բնակչության սոցիալական ծառայությունների ընդլայնում, որը կնպաստի խոցելի խմբերի համար մատուցվող ծառայությունների բազմազանությանը</p>			
<p>1.1 Խնամողների վերապատրաստում հաշմանդամների, ծերերի խնամքը, այդ թվում տնային խնամք իրականացնելու համար</p>	<p>Մարզում խնամողների մասնագիտական վերապատրաստում անցած կամավորների թիվը 15</p>	<p>Սոցիալական ապահովության բաժին</p>	<p>Միջոցառումների իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորումը ակնկալվում է դոնոր կազմակերպություններից</p> <p>Անհրաժեշտ փորձ և հմտություններ ունեցող սոցիալական ծառայություններ մատուցողների /պետական, ոչ կառավարական/ առկայություն</p> <p>Պետական և ոչ պետական կազմակերպությունների միջև</p>

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
			համագործակցության բարձր աստիճան
1.2 Սոցիալապես անապահով ընտանիքների անդամների սննդապահովում	Հումանիտար ճաշարանների կողմից սպասարկվող բնակչության թվաքանակը 500	Սոցիալական ապահովության բաժին	Անհրաժեշտ փորձ և հմտություններ ունեցող սոցիալական ծառայություններ մատուցողների /պետական, ոչ կառավարական / առկայություն
1.3 Ծերերի խնամքի ծառայությունների իրականացում	Բացի պետական տրանսֆերտներից խնամքի ծառայություններից օգտվող ծերերի թիվը 10	Սոցիալական ապահովության բաժին	Պետական և ոչ պետական կազմակերպությունների միջև համագործակցության բարձր աստիճան
1.4 Հաշմանդամներին վերականգնողական, պրոտեզաօրթոպետ պարագաներով և տեխնիկական այլ միջոցներով ապահովում	Վերականգնողական և տեխնիկական անհրաժեշտ այլ միջոցներ ստացած հաշմանդամների թիվը 400	Սոցիալական ապահովության բաժին	Պետական և ոչ պետական կազմակերպությունների միջև համագործակցության բարձր աստիճան
1.5 Տարբեր սպորտային միջոցառումներ մարզային մաշտաբով և պարաօլիմպիկ խաղերի անցկացում մարզում	Ծառայությունից օգտվող հաշմանդամների թիվը 65	Սոցիալական ապահովության բաժին	Միջոցառումների իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորումը ակնկալվում է դրոճոր կազմակերպություններից

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
1.6 Հաշմանդամների համար շրջակա միջավայրի մատչելիության ապահովումը	Քաղաքային համայնքներում թեք հարթակների կառուցում	Սոցիալական ապահովության բաժին	Միջոցառումների իրականանացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորումը ակնկալվում է դոնոր կազմակերպություններից
1.7 Հաշմանդամների համար առողջարանների ուղեգրերի ձեռքբերում	Ծառայությունից օգտվող հաշմանդամների թիվը 60	Սոցիալական ապահովության բաժին	Պետական և ոչ պետական կազմակերպություններ
1.8 Գործազուրկների համար մասնագիտական վերապատրաստման միջոցառումների կազմակերպում	Մասնագիտական ուսուցումն ավարտածների թվաքանակը՝160, նրանցից աշխատանքի տեղավորվածներ՝30	Սոցիալական ապահովության բաժին	Մասնագիտական ուսուցում կազմակերպելու համար ակնկալվում է ֆինանսավորում դոնոր կազմակերպություններից
1.9 Հաշմանդամ երեխաների առողջավերականգնողական ցերեկային կենտրոնի ստեղծում Կապանի տարածաշրջանում	Մարզում հաշվառված են 475 հաշմանդամ երեխաներ, որոնց համար չկան համապատասխան ծառայություններ: 120 երեխաներ կստանան համապատասխան ծառայություններ	Երեխաների իրավունքների պաշտպանության բաժին, մարզի ՀԿ-ներ	Միջոցառումների իրականանացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորումը ակնկալվում է դոնոր կազմակերպություններից: Անհրաժեշտ փորձ և հմտություններ ունեցող սոցիալական ծառայություններ մատուցողների /պետական, ոչ կառավարական համագործակցության/ առկայություն
1.10 Չորս և ավելի	Մարզում հաշվառված 320 չորս և	Երեխաների իրավունքների	Միջազգային կազմակերպություններ,

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
Երեխաների ունեցող ընտանիքների ֆինանսական աջակցություն	ավելի երեխաներ ունեցող նպաստառու ընտանիքներից 60 ընտանիքներին ֆինանսական աջակցություն	պաշտպանության բաժին	մարզպետարան
Ծրագիր 2. Սոցիալական սպասարկաման համակարգի կառավարման բարելավում,ինչի արդյունքում խոցելի բնակչության սոցիալական սպասարկաման գործում կավելանան համագործակցությամբ իրականացվող ծրագրերը			
2.1 ՀԿ-ների,ՏԻՄ-եր,ՍԾՏԳ-երի միջև տեղեկատվության փոխանակման,մարզի մակարդակով իրականացվող սոցիալական ծրագրերի համակարգման մեխանիզմների մշակում և ներդրում	ՀԿ-ների և ՏԻՄ-երի համատեղ սոցիալական ծրագրերի թիվը 10	Սոցիալական ապահովության բաժին	Միջոցառումների իրականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորումը ակնկալվում է դոնոր-կազմակերպություններից
2.2 Մարզի խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում՝ նրանց սոցիալական պաշտպանությանն ուղղված միջոցառումների ընդլայնման և հասցեականության	խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների բազայի առկայություն	Սոցիալական ապահովության բաժին	

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
բարձրացման նպատակով			
2.3 Մարզային երիտասարդական կազմակերպության զարգացում, երիտասարդների շրջանում կամավորական շարժման խթանում	Սոցիալական աջակցության ծրագրերում ընդգրկված կամավորների թիվը 50	Սոցիալական ապահովության բաժին	Երիտասարդությունը ցանկանում է հասարակական հիմունքներով ծառայություն մատուցել խոցելի խմբերին
Ծրագիր 3. Մարզում սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ բնակչության իրազեկման բարձրացում,ինչը կնպաստի մարզում սոցիալական ծառայությունների գործունեության հրապարակայնության, նրանց հաշվետվողականության աճին և հետևաբար նաև նրանց աշխատանքի նպատակայնության բարձրացմանը			
3.1 Մարզում սոցիալական ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների /պետական,հասարակական, միջազգային/ և նրանց կողմից իրականացվող ծրագրերի վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակում և տարածում բնակչության լայն շերտերում	Սոցիալական ծրագրերի և ծառայություն մատուցողների մասին իրազեկված խոցելի բնակչության տեսակարար կշիռ՝70%	Սոցիալական ապահովության բաժին	Մարզում գործող սոցիալական ծառայություններ մատուցողները շահագրգռված են տրամադրել իրենց սոցիալական ծրագրերի մասին տեղեկատվություն
Ծրագիր 4. Սոցիալական ծառայությունների բնագավառի մասնագետների շարունակական վերապատրաստում			

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
<p>4.1 Սոցիալական ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների մասնագետների շարունակական վերապատրաստում հմտությունների զարգացում /դասընթացներ, և այլն/</p>	<p>դասընթացներին մասնակցածների թիվը /մարզպետարան և ՄՇՏԳ-ներ, ՏԻՄ, ՀԿ-ներ/ 15</p>	<p>Սոցիալական ապահովության բաժին</p>	
<p>Ծրագիր 5. Երեխաների խնամքի կենտրոնների ստեղծում՝ ապահովելով սոցիալ-հոգեբանական, մանկավարժական և իրավաբանական ծառայություններ կյանքի դժվարին իրավիճակներում գտնվող երեխաներին և նրանց ընտանիքներին</p>			
<p>5.1 Դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների վերաբերյալ տվյալների բազայի ստեղծում</p>	<p>Մարզում դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների թիվ 1140</p>	<p>Սոցիալական ապահովության բաժին և երեխաների իրավունքների պաշտպանության բաժին</p>	<p>Կյանքի դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների պաշտպանությունը գտնվում է կառավարության ուշադրության կենտրոնում</p>
<p>5.2 Ժամանակավոր խնամքի կարիք ունեցող երեխաների ցերեկային կենտրոնների ստեղծում</p>	<p>Խնամքի և սոցիալ-հոգեբանական վերականգնողական աջակցության ծառայություններից օգտված երեխաների թիվ 325: Կապան և Գորիս քաղաքային համայնքներում «Երեխաների ցերեկային խնամքի</p>		

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
	Կենտրոն»-ների ստեղծում: Անհրաժեշտ է շուրջ 60.0 մլն. դրամի ներդրում		

3. ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
Ռազմավարական նպատակ Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի ավելացում, ազգաբնակչության աղքատության մակարդակի նվազեցում	1. Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքը՝ 41.0 մլրդ. դրամ 2. Գյուղատնտեսության համախառն արտադրանքի տեսակարար կշիռը հանրապետության ծավալում մոտ 8,2 %	Գյուղատնտեսության և բնապահպանության վարչության գյուղատնտեսության բաժին	Առկա նյութատեխնիկական և ֆինանսական ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործում Բնակլիմայական գործոնի ազդեցություն
Ծրագիր 1. Մարզի հողային և մարդկային ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործում	1.1 Օգտագործվող վարելահողերի՝ 43837հա, որից օգտագործվել է 37200հա, բազմամյա տնկարկներ՝ 1051հա, խոտհարքների՝ 8252հա և արոտավայրերի՝ 147087հա, ընդամենը մակերեսը՝ 363303հա 1.2 Չօգտագործվող վարելահողերի տարածքը 6600հա 1.3 Ոռոգելի մշակաբույսերի ցանքատարածությունների մակերեսը, 8312 հա 1.4 Գյուղատնտեսության ոլորտում զբաղված աշխատուժի տեսակարար կշիռը՝ 22 %	Գյուղատնտեսության և բնապահպանության վարչության գյուղատնտեսության բաժին	Ֆինանսական, մարդկային և տեխնիկական ռեսուրսների առկայություն
Ծրագիր 2.	2.1 Կարտոֆիլի համախառն արտադրանքը՝ 29705հազ.	Գյուղատնտեսության	Ֆինանսական ռեսուրսների

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքատվության և համախառն արտադրանքի ծավալների բարձրացում	<p>տոննա</p> <p>Թիրախ. 2012թ. համախառն բերքը ավելացնել, տարեկան արտադրելով 35.0հազ.տոննա</p> <p>2.2 Կարտոֆիլի բերքատվությունը՝ 174.4 g/հա</p> <p>2.3 Հացահատիկի համախառն արտադրությունը՝ 14 հազ. տոննա</p> <p>2.4. Հացահատիկի միջին բերքատվությունը, 26.4 g/հա</p> <p>2.5 Կոշտ կերերի արտադրությունը, 126հազ. տ</p> <p>2.6 Բանջարանոցային մշակաբույսերի ցանքատարածությունները 978.4 հա</p>	<p>և բնապահպանության վարչության գյուղատնտեսության բաժին</p>	<p>առկայություն</p> <p>Որակյալ սերմերի, տնկանյութի առկայություն</p> <p>Բնակլիմայական գործոնի ազդեցություն</p>

4. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
<p>Ռազմավարական նպատակ</p> <p>Այունիքի մարզի բնապահպանական իրավիճակի բարելավում</p>			

<p>Ծրագիր 1. Բնապահպանական իրավիճակի բարելավմանն ուղղված քայլերի ձեռնարկում</p>	<p>1) մասնակցություն բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական ծրագրերի մշակմանը և իր լիազորությունների շրջանակներում մարզի տարածքում դրանց իրականացումը</p> <p>2) մարզի տարածքում բնապահպանական օրենսդրության կատարման վերահսկումը և խախտման փաստերի վերաբերյալ համապատասխան մարմիններին տեղեկացումը</p> <p>3) աջակցություն արգելոցների, արգելավայրերի, հատուկ պահպանվող գոտիների պահպանությանը և օգտագործմանը, որսագողության, ապօրինի ձկնորսության, ծառահատումների դեմ կազմակերպվող միջոցառումների իրականացմանը</p> <p>4) համագործակցություն բնապահպանական խնդիրներ իրականացնող հասարակական կազմակերպությունների, ինչպես նաև քաղաքացիների հետ</p>	<p>Գյուղատնտեսության և բնապահպանության վարչություն</p>	<p>Ֆինանսական միջոցներ, Ծրագրերի մշակման նախադրյալներ, օրենսդրության առկայություն</p>
	<p>1) Կշարունակվեն ուսումնասիրությունները մարզի արդյունաբերա-բնապահպանական համալիր ծրագրի ընդունման և իրականացման վերաբերյալ</p> <p>2) Կշարունակվի բնօգտագործման և բնապահպանական վճարների գանձումը, այդ ոլորտում վճարման նոր համակարգի կիրառման հնարավորության ուսումնասիրությունը</p> <p>3) Պոչամբարների և տարբեր պատճառներով լքված և չչահագործվող հանքավայրերի էկոլոգիական իրավիճակի բարելավմանը նպատակաուղղված ռեկուլտիվացիայի ծրագրերի իրականացման խնդիրների ուսումնասիրությունը</p> <p>4) Բնապահպանական հիմնախնդիրների լուծման մեջ համայնքների մասնակցության ուժեղացումը, դրանց լուծման ուղիների վերաբերյալ տեղական ինքնակառավարման մարմինների իրազեկության բարձրացումը: Մասնավորապես կարևորելով զբոսաշրջության ոլորտի զարգացումը ընդհանուր տնտեսական զարգացման մեջ, անհրաժեշտ է աջակցել համայնքների նախաձեռնություններին՝ էկոտուրիզմի</p>	<p>Գյուղատնտեսության և բնապահպանության վարչություն</p>	<p>Ֆինանսական միջոցներ, Ծրագրերի մշակման նախադրյալներ, օրենսդրության առկայություն, Համագործակցության պատրաստակամություն</p>

	<p>զարգացման և համապատասխան ենթակառուցվածքների ստեղծման նպատակով</p> <p>5) Էկոլոգիական կրթության մեջ մարզի կրթական հիմնարկների, հանրակրթական դպրոցների, մարզի բնապահպանական ինստիտուցիոնալ համակարգի ներառումը:</p> <p>6) բնապահպանական խնդիրների լուծմանը նպաստող մարզի գազամատակարարման ցանցի որոշակի ընդլայնումը</p> <p>7) Հողերի որակի և բերրիության չափորոշիչների մշակումը. որակյալ մոնիթորինգի, հողօգտագործման նորմավորման, հաշվառման և վերահսկողության համակարգի ձևավորումը:</p> <p>8) Արտավայրերի և խոտհարքերի ռացիոնալ կառավարման մեխանիզմների մշակումը:</p> <p>9) Բնապահպանական որոշումների կայացման գործում հասարակության մասնակցության ընդլայնումը</p> <p>10) Համայնքային անտառկառավարման կիրառման հնարավորության ուսումնասիրումը մարզի անտառամերձ համայնքներում և դրան ուղղված քայլերի ձեռնարկումը:</p> <p>11) Մարզի տարածաշրջաններում որսահանդակների ստեղծմանն ուղղված քայլերի ձեռնարկումը:</p> <p>12) Քաղաքային համայնքներում կեղտաջրերի մաքրման կայանների վերակառուցման հնարավորության ուսումնասիրությունը և համապատասխան քայլերի ձեռնարկումը:</p> <p>13) Կենցաղային կոշտ թափոնների կենտրոնացված աղբավայրերի կառավարման պլանների և վերամշակման համար բիզնես ծրագրերի մշակումը:</p>		
--	--	--	--

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Մարզպետարանի պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր/Նախադրյալներ
<p>Ռազմավարական նպատակ 1. Ուսումնական հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում</p> <p>Ծրագիր 1. Դպրոցական և ուսումնական հաստատությունների շենքերի կառուցում և հիմնանորոգում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ Շինարարական աշխատանքների ընթացքի նկատմամբ հսկողության իրականացում</p>	<p>Կառուցվող և հիմնանորոգվող շենքերի թիվը – 1 / Կապանի թիվ 2 /</p> <p>Ծրագրի իրագործման համար կպահանջվի 100 մլն. դրամ</p>	<p>Քաղաքաշինության վարչություն /ճարտարապետաշինարարական բաժին/</p>	<p>ՀՀ Կառավարության կողմից դպրոցական և ուսումնական հաստատությունների շենքերի հիմնանորոգման համար ֆինանսական միջոցների հատկացում</p>

<p>Ռազմավարական նպատակ 2.</p> <p>Անապահով ընտանիքների բնակարանային խնդրի լուծում</p> <p>Ծրագիր 1.</p> <p>Ձոռված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձաց զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքների բնակարանային պայմանների բարելավում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>Համայնքների կողմից ներկայացված անձնական գործերի ուսումնասիրում,</p> <p>ՀՀ պաշտպանության նախարարությանը անհրաժեշտ տվյալների ներկայացում</p>	<p>Ձոռված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձաց զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքներ</p>	<p>Քաղաքաշինության վարչություն /բնակարանային և ենթակառուցվածքների գործունեության բաժին/</p>	<p>ՀՀ Կառավարության կողմից ֆինանսական միջոցների հատկացում</p>
<p>Ռազմավարական նպատակ 3.</p> <p>Մարզի համայնքների կողմից իրականացվող քաղաքաշինական գործունեության վերահսկողություն</p> <p>Ծրագիր 1.</p> <p>Քաղաքաշինական գործունեության վերահսկողության իրականացում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>Պլանային ստուգումների անցկացում յուրաքանչյուր համայնքում, քաղաքաշինության մասին ՀՀ օրենսդրության պահանջների կատարման նկատմամբ հսկողության իրականացում</p>	<p>7 քաղաքային և 102 գյուղական համայնքներ</p>	<p>Քաղաքաշինության վարչություն /ճարտարապետաշինարարական բաժին/</p>	<p>ՀՀ Կառավարության 12.10.1998թ. թիվ 624 որոշում</p>

6. ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Մարզպետարանի պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր /Նախադրյալներ/
<p>Ռազմավարական նպատակ 1.</p> <p>Սյունիքի մարզի ճանապարհային ցանցի բարելավում</p> <p>Ծրագիր 1</p> <p>Մարզային նշանակության ճանապարհների ձմեռային, ընթացիկ պահպանում և շահագործում</p> <p>Միջոցառումներ</p> <p>Նորոգման աշխատանքների ընթացքի նկատմամբ հսկողությանն իրականացում</p>	<p>Մարզային նշանակության ճանապարհներ (243.3 կմ)</p> <p>Ֆինանսավորման կարիքը՝ 105.239 մլն դրամ</p>	<p>Քաղաքաշինության վարչություն /տրանսպորտի և ճանապարհաշինության բաժին/</p>	
<p>Ծրագիր 2</p> <p>Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների ձմեռային, ընթացիկ պահպանում և շահագործում</p> <p>Միջոցառումներ</p> <p>Նորոգման աշխատանքների</p>	<p>Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհներ (243.3 կմ)</p> <p>Ֆինանսավորման կարիքը՝ 730.400 մլն դրամ</p>	<p>Քաղաքաշինության վարչություն /տրանսպորտի և ճանապարհաշինության բաժին/</p>	

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Մարզպետարանի պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր /Նախադրյալներ/
<p>ընթացքի նկատմամբ հսկողությանն իրականացում</p> <p>Ծրագիր 3</p> <p>Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների նորոգման աշխատանքներ</p> <p>Միջոցառումներ</p> <p>Նորոգման աշխատանքների, ընթացքի նկատմամբ հսկողությանն իրականացում</p>	<p>Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհ</p> <p>Ֆինանսավորման կարիքը՝ 325.735 մլն դրամ</p>	<p>Քաղաքաշինության վարչություն /տրանսպորտի և ճանապարհաշինության բաժին/</p>	
<p>Ռազմավարական նպատակ 2.</p> <p>Քաղաքային և գյուղական համայնքների բնակչության ջրամատակարարման բարելավում</p> <p>Ծրագիր 1.</p> <p>Նորոգման աշխատանքների ընթացքի նկատմամբ հսկողությանն իրականացում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>Նորոգման աշխատանքների ընթացքի նկատմամբ հսկողությանն իրականացում</p>	<p>Կապան, Գորիս և Մեղրի քաղաքների, Աճանան և Սյունիք գյուղերի խմելու ջրագծերի հիմնանորոգում</p> <p>Ծրագրի իրագործման համար կպահանջվի մոտ 385.0 մլն. դրամ</p>	<p>Քաղաքաշինության վարչություն /ճարտարապետաշինարարական բաժին/</p>	<p>ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարության ջրային տնտեսության պետական կոմիտե</p>
<p>Ռազմավարական նպատակ 3.</p>			

ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2013 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆ

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Մարզպետարանի պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր /Նախադրյալներ/
<p>Համայնքների գազիֆիկացում</p> <p>Ծրագիր 1.</p> <p>Մարզի գյուղական 4 համայնքների գազիֆիկացում</p> <p>Առաջնահերթ միջոցառումներ</p> <p>Նորոգման աշխատանքների ընթացքի նկատմամբ հսկողությանն իրականացում</p>	<p>Ինաճախ, Վաղատուր, Խոզնավար, Սպանդարյան համայնքների գազիֆիկացում</p> <p>Ծրագրի իրագործման համար կպահանջվի մոտ 604.0 մլն. դրամ</p>	<p>Քաղաքաշինության վարչություն /ճարտարապետաշինարարական բաժին/</p>	<p><<Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացում>> ԾՎԿԳ</p>

12. ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

12.1. Տարածքային կառավարում			
Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Ցուցանիշներ	Մարզպետարանի պատասխանատու օղակ	Ռիսկեր /Նախադրյալներ/
<p>Ոլորտային նպատակ՝ Սյունիքի մարզում պետական կառավարման և տարածքային կառավարման արդյունավետության բարձրացում</p>		<p>ՏԻ և ՀԳՄՀ վարչություն</p>	<p>Օրենսդրության հստակեցում</p>

<p>Արդյունք 1. Մարզպետի կողմից ՏԻՄ-երի գործունեության նկատմամբ հսկողության նոր համակարգի ներդրում</p>	<p>1.1. Մարզպետի կողմից ՏԻՄ-երի գործունեության նկատմամբ մասնագիտական հսկողության իրականացումը՝ ըստ նախապես սահմանված ցուցանիշների</p>	<p>ՏԻ և ՀԳՄՀ վարչություն</p>	<p>Նորմատիվ իրավական դաշտի սահմանում</p>
<p>Միջոցառումներ 1.1. Կառավարության կողմից սահմանված չափորոշիչների յուրացում 1.2. Մարզպետարանում աշխատող քաղաքացիական ծառայողների մասնագիտական վերապատրաստման ապահովում</p>		<p>Անձնակազմի կառավարման բաժին</p>	<p>Օրենսդրական պահանջներ</p>
<p>Արդյունք 2. Մարզպետարանի կառուցվածքային կառավարչական համակարգի բարելավում</p>	<p>2.1. Մարզպետարանում ստեղծված նոր միավորներ՝ բաժիններ 2.2. Կառուցվածքային ստորաբաժանումների կարգավիճակի և կառուցվածքի փոփոխություններ 2.3. Քաղաքացիական ծառայության պաշտոնների անձնագրերում վերանայված գործառույթներ՝ելնելով նշյալ բարեփոխումների կենսագործումից</p>	<p>Անձնակազմի կառավարման բաժին</p>	<p>Ինստիտուցիոնալ բարեփոխումներին աջակցության առկայություն կենտրոնական մակարդակում</p>
<p>Արդյունք 3. Մարզպետարանի աշխատակազմի տեխնիկական և մասնագիտական կարողությունների բարձրացում</p>	<p>3.1. Մարզպետարանի աշխատակազմի տեխնիկապես հագեցած աշխատատեղերի թիվը 3.2. Մարզպետարանի աշխատակազմի վերանորոգված և կահավորված աշխատասենյակների թիվը</p>	<p>Մարզպետարանի աշխատակազմ</p>	<p>Ֆինանսական միջոցների առկայություն</p>

	3.3. Վերապատրաստման դասընթացների մասնակցած, ՀՀ ՔԾԽ-ում ատեստավորում անցած մարզպետարանի աշխատակիցների թիվը	Անձնակազմի կառավարման բաժին	
<p>Միջոցառումներ</p> <p>3.1. Մարզպետարանի աշխատակազմի աշխատատեղերի վերազինում ժամանակակից տեխնիկայի և կապի միջոցներով</p> <p>3.2 Գույքի նորացում</p> <p>3.3. Աշխատակազմի ուսուցանում և վերապատրաստում</p>	Ներդրում	Մարզպետարանի աշխատակազմ	
Արդյունք 4. Մարզպետարանի տեղեկատվության կառավարման համակարգի բարելավում	<p>4.1. Կառավարման ժամանակակից տեխնոլոգիաների օգտագործման ավելացում մարզպետարանում (տարածքային կառավարման էլեկտրոնային համակարգ, Mulberry համակարգ, ներքին էլեկտրոնային տեղեկատվաշրջանառություն)</p> <p>4.2. Համակարգչային ցանցին միացված մարզպետարանի տարածաշրջանային կենտրոնների թիվը</p> <p>4.3. Տեղեկատվական կենտրոն-ընդունարանի ծառայություններից օգտվող քաղաքացիների թիվը</p> <p>4.4. ՄՁԾ ռեսուրսների կենտրոնում կազմակերպված խորհրդակցությունների, սեմինար-պարապմունքների թիվը</p> <p>4.5. ՄՁԾ ռեսուրսների կենտրոն</p>		Համապատասխան տեխնիկական և մարդկային ռեսուրսների առկայություն

	այցելությունների թիվը		
<p>Միջոցառումներ</p> <p>4.1. Մարզպետարանի և համայնքների միջև միասնական տեղեկատվական ցանցի ստեղծում</p> <p>4.2. Համապատասխան տեխնիկական և ծրագրային ապահովում</p> <p>4.3. Կադրերի վերապատրաստում</p>		ՏԻ և ՀԳՄՀ վարչություն	
<p>Արդյունք 5. Մարզպետարանի և հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ծառայությունների համագործակցության բարելավում</p>		ՏԻ և ՀԳՄՀ վարչություն	Հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ծառայություններն ունեն իրենց գործունեությունը կարգավորող նորմատիվ իրավական դաշտ
<p>Միջոցառումներ</p> <p>5.1. Մշակել իրավական ակտերի նախագծեր, որոնցով կարգավորվում են պետական կառավարման մարմինների միջև փոխհարաբերությունները</p>		ՏԻ և ՀԳՄՀ վարչություն	

